

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. นโยบายที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
3. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงนาง
6. การสนทนากลุ่ม
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

นโยบายที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9 (6) ได้กำหนดให้มีการจัดระบบ โครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น หลักการดังกล่าวได้สอดคล้องกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศในทุกชั้นตอนของแผนฯ อย่าง

กว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559 : คำนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของชาติได้มุ่งให้กระบวนการบริหารและการจัดการศึกษากระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามที่ระบุไว้ในมาตรา 9 (2) มาตรา 41 และมาตรา 42 ดังนั้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนนั้น ก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมและวิธีการดำรงชีวิตให้แก่ผู้เรียน และกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่และส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และมาตรา 29 ว่าให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 15-16)

สรุปได้ว่า การศึกษามีความสำคัญและเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ที่รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง และผู้อื่น

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วย การกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดให้การศึกษาปฐมวัยหรือก่อนประถมศึกษาเป็นหน้าที่ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชน ผู้ปกครองได้รับบริการ เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

จากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวทางในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการศึกษาต้องเริ่มต้นจากก้าวแรกของชีวิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อาศัยความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ในการจัดการด้านการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง

จากนโยบายที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาครัฐได้กำหนดนโยบาย กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไว้หลายส่วน และให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีความสำคัญและจำเป็นต่อการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุก ๆ ฝ่ายที่มีความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

สมจิต ชันขวา (2544 : 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลา และลำดับการที่ทรงประสิทธิภาพคือถูกจังหวะและเวลาที่เหมาะสมกับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือไว้วางใจได้ การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุปสรรคมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา

วรวรรณ เตื่อนนาดี (2544: 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าหมายถึง กระบวนการทำงานที่บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องการดำเนินงานขององค์กรทุกขั้นตอน

ด้วยความเข้าใจเต็มใจและสบายใจเพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กลุ่มต้องการและทำให้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 26-27) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการร่วมคิดร่วมทำของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพลังส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประกอบด้วยผู้จัดการศึกษาโดยตรง (ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา) ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา (หน่วยจัดสรรงบประมาณหน่วยงานนโยบายทางการศึกษารัฐบาล ผู้ทรงคุณวุฒิ) ผู้รับผลจากการจัดการศึกษา (ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้จ้างงาน และสังคม) รวมทั้งผู้ประเมินผล (ผู้ประเมินผลภายนอก ผู้ตรวจสอบ ผู้ตรวจราชการ) บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งสิ้นสมควรเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่างๆที่เหมาะสม

ไพรัช อรรถกามานันท์ (2545 : 9) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและท้องถิ่น ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยร่วมพิจารณา กำหนดปัญหา ความต้องการของประชาชน ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาแนวทางพัฒนาโรงเรียน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 4, 14-15) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมคือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้นเป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคมิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ และยังได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิดร่วมรับรู้หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรหรืออาจใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมได้

2. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

3. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วตั้งแต่เกิดโดยเหตุที่เขาอาจจนอยู่นั้นมิใช่จาก

กรรมเก่า

4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่าง ๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อย ๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับ

วิทยาการภายนอก

5. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง

6. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นได้ถ้า

ได้รับโอกาสที่จะร่วมคิดร่วมเข้าใจและร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

7. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบเช่นรูปแบบโดยตรงคือมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลและแต่ละบุคคลหรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วมหรือให้มีตัวแทนมีส่วนร่วมโดยอ้อมซึ่งข่มขู่ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

8. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้นเมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเขาได้ควบคุม โชคชะตาของตนเองมีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจให้มีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้มีการสื่อสาร 2 ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับทราบระคิดมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการมากยิ่งขึ้นเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงานหรือทางสังคมให้ลดน้อยลงไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ และต้องมีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2548 : 45 ; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 44) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

เกี่ยวข้อง (Involvement) และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน (Commitment) กับภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม จึงนับได้ว่าการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน

จินตนา สุขจิตต์ (2549 : 48-50) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผนปฏิบัติปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและยังให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้นเนื่องจากเป็น โครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินงานของโครงการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเพิ่มขึ้น

5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น และยังได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบ โครงการเริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผนนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

5.2 การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (Nongenuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้วเช่นการเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียดสละแรงงาน นอกจากการแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นประเภทที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและไม่แท้จริงแล้วยังได้มีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้

5.2.1 การถูกบังคับ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

5.2.2 การถูกหลอกล่อ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์อาจเป็นในรูปแบบของค่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริง ๆ แล้วเป็นการหาเสียงของนักการเมืองที่ยื่นโครงการมาล่อเท่านั้น

5.2.3 การถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนถูกชักชวนให้เข้าร่วมโครงการที่ถูกคิด และวางแผนจากทางราชการแล้วถึงชักชวนให้ประชาชนร่วมมือโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

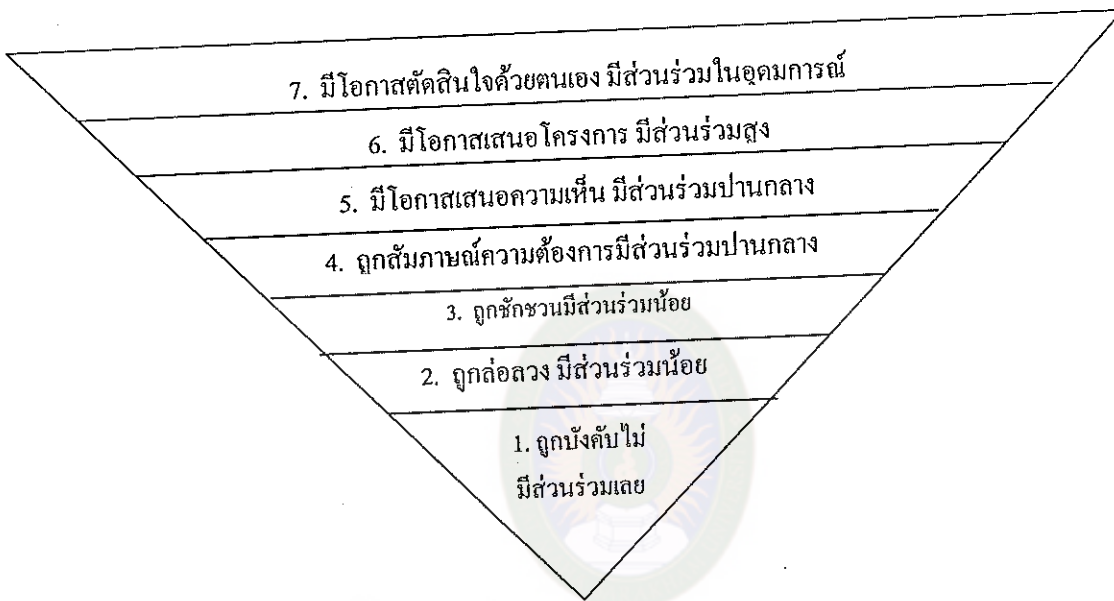
5.2.4 การถูกสัมภาษณ์แล้ววางแผนให้การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ผู้ที่วางแผนโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการของประชาชนโดยการประชุมและสัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาคืออะไรจะวางแผนแก้ปัญหาอย่างไรและปฏิบัติอย่างไรยังอยู่ที่การตัดสินใจของทางราชการ

5.2.5 การมีโอกาสเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการและการดำเนินการตามโครงการแต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

5.2.6 การมีโอกาสเสนอโครงการ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนมีโอกาสเสนอโครงการราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดประชาชนจะ

มีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไรจะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุดจนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติในโครงการ

5.2.7 การมีโอกาสตัดสินใจการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผนและการประเมินโครงการซึ่งอาจเขียนในรูปแผนภูมิการมีส่วนร่วมของประชาชนดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชน(ที่มา :จินตนา สัจจามันท์. 2549: 50)

กิตติ กรทอง (2552 : 35: 7- 9 ; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977: 7- 9, Yadav. 1980 : 87) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ไว้ว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจควบคู่กับเรื่องของผลประโยชน์ และการประเมินผลในกิจกรรมของประชาชน และเขาได้ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผน และโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามประเมินผล โครงการ และแผนงานของ

การพัฒนา

4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

โอคเลย์ (Oakley) เห็นว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้คือ 1) เป็นการให้การช่วยเหลือ 2) เป็นการให้อำนาจ และ 3) เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมการให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะขีดความสามารถในการบริหารการมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์การเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจ และมักจะเป็นรากฐานสำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นการช่วยเหลือ การให้อำนาจ และงานขององค์การจึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและ กุสตาโว กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการ (กิตติ กรทอง, 2552 : 35)

จินตวีร์ เกษมสุข (2554 : 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล ดังนั้น ผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนต้องรู้ว่าพวกตนต้องการอะไรเพื่อการพัฒนาของตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือ และมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้านของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่มีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

2. ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการบริหาร

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน หรือทำงานร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปนั้นย่อมต้องมีการจัดระบบการอยู่ร่วมกัน การแบ่งหน้าที่กันทำ จะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่บริหารและเป็นผู้นำ เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารงานจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ ในการที่จะจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีผู้ให้ความหมายการบริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

สมาน รังสีโยกฤษฎ์ และคณะ (2542 : 1) ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติ (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน และการบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 42) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้กระบวนการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การอำนวยการ การประสานงาน การติดต่อ การประเมินผลการปฏิบัติงาน

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2544 : 25) ให้ความหมายในการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการตัดสินใจในการจัดการทุกฝ่ายเปิด โอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงานจะเกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อมูลหรือสิ่งที่คนตกลงร่วมกัน

วิเชียร ชันชนิเทศ (2546 : 26-27) กล่าวว่า “การบริหาร” และคำว่า “จัดการ” แทบจะไม่มี ความแตกต่างกันประการใด ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารหรือ การจัดการก็แล้วแต่สิ่งที่เหมือนกันคือ

1. ความเป็นกระบวนการในการบริหาร และการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำหรือที่กำลังจะทำจะต้องต่อเนื่องกันทั้งในแง่ของเวลา สถานที่และตัวบุคคล ด้วยเหตุที่การทำงานในองค์กร กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่ต้องทำนั้นเป็นเรื่องสำคัญต้องมีหลาย ๆ คนช่วยกันทำ ต้องใช้เวลาเตรียมข้อมูล ไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนตัดสินใจลงมือทำ ต้องมีสำนักงานและสถานที่ประกอบกิจกรรม ดังนั้นการบริหารและการจัดการจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นประการแรก

2. มีวัตถุประสงค์ การบริหารและการจัดการเป็นกิจกรรมที่มีความเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมก็ต้องมีที่ว่ามีที่ไป มีจุดเริ่มต้นและมีจุดสรุป เฉกเช่นเดียวกับการเดินทางของคน ดังนั้นการบริหารจัดการจะต้องมีจุดเริ่มต้น มีการดำเนินการเมื่อได้เริ่มต้นไปแล้ว และมีเป้าหมายในการเดินทาง หรือในการดำเนินงานที่คนทำงานต้องเดินไปให้ถึง ซึ่งนั่นก็คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั่นเอง

2.2 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม จัดได้ว่าเป็นวิธีการบริหารเป็นที่ยอมรับกันในยุคปัจจุบันว่า มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้คือ

สมยศ นาวิการ (2545 : 1) ได้ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นกระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ

(Participative Management) เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ PM อยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารของพวกเขาให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชาของพวกเขา ประการสุดท้าย PM ต้องการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์การ

เมตต์ เมตต์การ์ณิจิต (2553 : 16) ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการรับรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประโยชน์ในการนำความรู้ ความสามารถ (Talent) และทักษะ (Skill) ของคนในท้องถิ่นหรือองค์กรแล้วแต่กรณี มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้การเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้ร่วมมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี อีกทั้งกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่ในความรับผิดชอบ ผู้ที่ละเลยหรือเมินเฉยไม่เข้าร่วม จะด้วยเหตุใดก็ตาม ย่อมทำให้เสียสิทธิหรือมีสิทธิต่อกว่าผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรม หรือกล่าวได้ว่าการละเลยไม่สนใจเป็นสถานะที่บุคคลปลีกตัวออกจากสังคมนั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 187) ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการดำเนินการของฝ่ายบริหารที่จะจงใจให้โอกาสแก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และพัฒนาด้วยความเต็มใจ อุทิศแรงกาย แรงใจ มุ่งมั่นต่องานเสมือนว่าตนเองเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น

จากความหมายที่นักวิชาการทั้งหลายได้กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึง รูปแบบการเปิดโอกาสให้บุคคล หรือองค์กรคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการคิด กระบวนการวางแผน กระบวนการปฏิบัติ ตลอดจนทั้งการประเมินผลในกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการร่วมปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับร่วมกันเพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร และสังคม

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสภาพการณ์ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเสนอแนะให้การช่วยเหลือ และคาดหวังในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนดังนี้

คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา (2548 : 23 ; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1981) กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
2. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)
4. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2531 : 11) กล่าวว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการทั้ง 8 ประการดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการชุมชน
 2. ร่วมค้นหาสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
 3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขและสนองความต้องการของชุมชน
 4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
 8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป
- นภา ชมไพบูลย์ (2529 : 14) ได้จำแนกกระบวนการการมีส่วนร่วมเป็น 3 ประการดังนี้
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ เริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุประสงค์ ประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

โอวาท สุทธนารักษ์ (2530 : 24) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 7 ขั้นตอนคือ

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem

Identification Studies)

3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for Solution)
4. การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา (Assessment for Solution)
5. การปฏิบัติงานโครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินผลโครงการ (Formal Project Evaluation)
7. การพิจารณาทบทวน โครงการหรือดำเนิน โครงการให้บรรลุผล (Project

Reconsideration of Completion)

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 101) ระบุไว้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือชุมชนตามแนวคิดของ Uphoff & Yadav พิจารณาได้จากพฤติกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 24) ได้สรุปกระบวนการบริหารมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ
4. การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร
5. การมีส่วนร่วมในการใช้
6. การมีส่วนร่วมในการประสานงาน

7. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

วรวรรณ ตัณฑเสนา (2546 : 6 - 7) ซึ่งให้เห็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมซึ่งเขาเรียกว่าเป็นขอบเขตของการมีส่วนร่วม 6 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนหรือของกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางดำเนินการให้บรรลุผลในการแก้ปัญหา
3. การมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทั้งในและนอกชุมชน
4. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
5. การมีส่วนร่วมควบคุมติดตามและประเมินผล
6. การมีส่วนร่วมจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรม

สรุปได้ว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง สภาพการณ์ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้กำหนดแนวทางส่งเสริมสนับสนุนเสนอแนะ ดำเนินการ ให้การช่วยเหลือ และคาดหวัง ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งที่เป็นข้อกำหนด ระเบียบ และวิธีการทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งติดตามควบคุมไปจนเสร็จสิ้น โครงการหรือการปฏิบัติงานนั้น ๆ

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 23 – 24) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ ที่มีความจำเป็นที่ต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาในชุมชนให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพ โดยพยายามผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการชุมชน และท้องถิ่น

2. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานร่วมกับคณะครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้รับความสำเร็จ

3. ร่วมค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ทางโรงเรียนจัดให้

4. ชุมชนเข้าร่วมปฏิบัติงานช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ จัดและตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษาเพื่อพัฒนา โรงเรียน ตลอดจนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น เป็นต้น

5. ร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียน และการจัดการศึกษาของโรงเรียน หากพบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ก็เข้าร่วมแก้ไขปัญหานั้นร่วมกัน

6. สร้างความภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนาการศึกษาด้วยกัน โดยชุมชนเข้ารับรู้ความก้าวหน้าของโรงเรียนและร่วมกันภาคภูมิใจในผลงาน การพัฒนาโรงเรียนการพัฒนาการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นลำดับตลอดมา

วิรัตน์ หมื่นจินะ (2540 : 11) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทภาคองจังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้านคือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย เช่น การให้ข้อมูลการให้คำแนะนำ และการร่วมตัดสินใจ เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการเช่นแรงงานเงินวัสดุอุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์และประสานงาน เป็นต้น

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2531 : 14 - 15) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทคือการที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรกของโครงการไปจนถึงตอนจบของโครงการซึ่งครอบคลุมขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ
 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ
 3. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผล
 4. การมีส่วนร่วมในการใช้ผลประโยชน์จากกิจกรรมของงาน
- เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 24) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม

- 1.1 การมีส่วนร่วมประชุม
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
- 1.3 การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 1.4 การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

- 1.5 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
- 1.6 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
2. จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม
 - 2.1 ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม
 - 2.2 ระดับของการมีส่วนร่วมบางส่วน
 - 2.3 ระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง
3. จำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม
 - 3.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง
 - 3.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 22 - 23) มีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (Participation Ladder) 8 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 และ 2 รวมเรียกว่า เป็นขั้นที่มีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3, 4, 5 รวมเรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน หมายถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนเอาไว้แต่ก็นับว่ายังดีกว่าขั้นที่ 1 - 2

ขั้นที่ 6 - 8 รวมเรียกว่าการมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชนเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาจากขั้นที่ 6, 7 จนถึงขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

พิลึก ถามุลตรี (2546 : 18 - 19) ได้มองถึงระดับการมีส่วนร่วมจากน้อยไปหามาก 7 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 ถูกบังคับให้ร่วมประชาชนถูกบังคับเข้าร่วม โครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

ระดับที่ 2 ถูกหลอกให้ร่วมประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของค่าจ้างหรือความสะดวกสบาย

ระดับที่ 3 ถูกชักชวนให้ร่วมส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองแต่พยายามชักชวนให้ประชาชนร่วมมือ

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้กล่าวคือผู้วางโครงการสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุมสัมภาษณ์แล้วหาวิธีการแก้ไข

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็นประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในการวางแผนและดำเนินโครงการแต่ยังตัดสินใจจากส่วนกลาง

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไรจะแก้ไขได้อย่างไร

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกเรื่องตั้งแต่วางแผนการปฏิบัติและการประเมินผลโครงการ

วรวรรณ ตันหาเสน (2546 : 6) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนมีการร่วมมือระหว่างกันด้วยข้อเท็จจริงและความเชื่อที่ว่างานจะสำเร็จได้ก็ด้วยความร่วมมือของสมาชิกเพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมเดียวกันดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสาร
2. มีส่วนร่วมในการคิด
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
4. มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ
5. มีส่วนร่วมในการประเมินผล
6. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Cohen and Uphoff (1980 : 213-214 ; อ้างอิงจาก คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา. 2548 : 23) ได้กล่าวถึงการกำหนดลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม

4 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือการริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กล่าวโดยสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมหมายถึงการเข้าร่วมของประชาชนในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นการร่วมในการกำหนดปัญหาพร้อมวางแผนร่วมดำเนินการร่วมประเมินผล การดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมของงาน

5. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

สำหรับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น ได้มีผู้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2541 : 263) กล่าวว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ประชาชนจะต้องมีโอกาส มีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าควบคุมกิจการนั้นด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เขาเหล่านั้น มีความผูกพันในกิจการและเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา
2. ร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา
3. ร่วมปฏิบัติการในกิจกรรม
4. ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรม
5. ร่วมประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม

จ่านง แรกพินิจ (2540 : 11) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 12) มีความเห็นว่าควรจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมขั้นประเมินโครงการ

อคิน รพีพัฒน์ (2547 ; อ้างอิงจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. 2541 : 116) ได้กำหนดช่องจังหวะและแบ่งระยะเวลาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ไว้ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การติดตามแผน

4. การประเมินกิจกรรม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์. 2541 :116 ; อ้างอิงจาก เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.

2545 : 47-58 ได้กำหนดลักษณะและแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

รัชนีกร โสภพิศ (2542 : 62) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. การร่วมกิจกรรม โรงเรียน
2. การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน
3. การสนับสนุนการฝึกอาชีพ
4. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
5. การเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน

วสันต์ ภูเกียรติกุล (2542 : 13) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. การร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชน
2. การจัดตั้งองค์กร เพื่อแก้ปัญหาและทำกิจกรรมร่วมกัน
3. การร่วมกันประเมินผลจากการดำเนินงาน

โคเฮน และอัปฮอฟ (Cohen and uphoff. 1977 ; อ้างอิงจาก อุทัย บุญประเสริฐ.

2543 : 114) ได้สรุปแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้นมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมดำเนินงาน และร่วมติดตามประเมินผล

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐที่ให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย และการบริหารให้ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 56-57) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษาต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษาดังนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตนเช่นเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน
2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาการของบุตรหลานและการเรียนการสอนประจำวัน
3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและครูให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนหรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัด ซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่ดีก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษาโดยสนับสนุนด้านความคิดการเป็นผู้นำการเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้องดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

พิทยาภรณ์ มานะจตุติ (2549 : 138-141) ยังได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาดังนี้

1. การให้ชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมโรงเรียน โดยทาง โรงเรียนทำหนังสือเชิญชวนและแนบตารางแสดงวันเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กแต่ละชั้นเรียนหรือแสดงตารางเวลาว่างของครูหรือผู้บริหารไว้ด้วยเพื่อการพบปะสนทนาสร้างความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา บทบาทของคณะกรรมการนั้น มีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ กำหนดนโยบาย ให้ความเห็นชอบการตัดสินใจสำคัญของสถานศึกษา และกำกับให้ผู้บริหารปฏิบัติตามนโยบาย หลักเกณฑ์ หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษา แต่ผู้บริหารมีหน้าที่บริหาร และรับผิดชอบตัดสินใจดำเนินงานของตน หรืออาจร่วมกันจัดตั้งสมาคมครู ผู้ปกครอง หรือชมรมผู้ปกครอง ทำหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

3. การร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เป็นการเชิญชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น เช่น กีฬาสี งานวันพ่อ วันแม่ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ งานประจำปี กิจกรรมวันปีศาจเรียน พิธีมอบประกาศนียบัตร งานวันเกิดของโรงเรียน เป็นต้น ลักษณะของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับรูปแบบการจัดงานหรือจำหน่ายและบริการอาหาร เป็นต้น

4. การร่วมดำเนินงานสถานศึกษา กิจกรรมของสถานศึกษาครอบคลุมงานบริการ 6 งาน ซึ่งชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานด้วยตามความความถนัด หรือตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น เป็นอาสาสมัครผู้ช่วยครูงานการเงิน และงบประมาณ งานธุรการ งานสุขภาพอนามัย งานสวัสดิภาพและความปลอดภัย เป็นต้น

5. การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก โดยมอบวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติให้ เช่น เครื่องมือทดลอง อุปกรณ์ทดลองจากธรรมชาติ พืชผักผลไม้ วัสดุดิบจากงานหัตถกรรมของชุมชน เช่น ดอกเสี้ยวไม้จากงานแกะสลักเสี้ยวจากศูนย์ถักทอดินสำหรับงานปั้นประเภทเซรามิก เป็นต้น นอกจากนี้สนับสนุนวัสดุดิบแล้วอาจหมายรวมถึง การสนับสนุนครูจากชุมชนเพื่อทำการฝึกสอนถ่ายทอดงานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น ทักษะศึกษาแหล่งเรียนรู้ในและนอกชุมชน หรือจัดแสดงดนตรีเชิดหุ่นสังฆกรรมชุมชนอาจเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยดูแลเด็ก หรืออำนวยความสะดวกด้านสถานที่ให้การต้อนรับดูแลวิทยากรบริการเครื่องดื่มหรือร่วมแสดงด้วยตามความประสงค์ การสร้างเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรม โครงการของสถานศึกษาที่เอื้ออำนวยให้สถานศึกษา และหน่วยงานตลอดจนบุคคลในชุมชนมีสัมพันธ์ภาพและสืบสานความ สัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่องด้วยดีการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนมีประโยชน์ ดังนี้

5.1 สร้างเจตคติที่ดีของชุมชนต่อสถานศึกษา

5.2 ชุมชนยอมรับในคุณค่าของตนต่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา

5.3 ชุมชนมีความรู้ที่ถูกต้องในการร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก

5.4 ชุมชนเข้าใจหลักการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน เข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและส่งเสริมได้อย่างถูกต้อง

5.5 ชุมชนได้รู้จักและทำความเข้าใจกับสื่อการเรียนรู้และช่วยพัฒนาเด็กได้ สมสมัย เพื่องาม (2547 : 56-58) ได้กล่าวไว้ว่าการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน และโรงเรียนมีผู้เกี่ยวข้องที่ต้องปฏิรูปการศึกษาคงนี้

ผู้บริหารโรงเรียน

1. สนับสนุนให้มีการทำหลักสูตรและการเตรียมการสอนที่ดีมีครูคนใดนำไปสอนนักเรียนควรได้รับความรู้ และทักษะไม่แตกต่างกัน
2. มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนการสอนและความใฝ่ฝันของนักเรียนไว้สูง มีการประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน และการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สนับสนุนผู้ปกครองหน่วยงานของรัฐหน่วยงานเอกชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน
4. จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนเป็นสังคมผู้เรียนรู้มีความเอื้ออาทร และปราศจากสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยทั้งหลายทั้งปวง
5. ครูร่วมมือกันทำงานอย่างนักวิชาชีพทำงานเป็นทีมเรียนรู้จากกันและกัน ร่วมมือกันสร้างองค์ความรู้วิธีการสอนและสื่อใหม่ ๆ มาใช้ในโรงเรียน
6. ครูใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนครูสอนทั้งวิชาการทักษะและค่านิยมที่พึงประสงค์
7. ครูจัดการห้องเรียนได้ดีมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนนักเรียนเรียนรู้ได้จากครูจากเพื่อนจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ สามารถเรียนรู้และมีโอกาสนำความรู้ไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองขณะเดียวกันครูก็มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากนักเรียนด้วย
8. ครูทำการสอนเป็นขั้นตอนเรียงลำดับตามความยากง่าย และก่อนหลังของเนื้อหาและทักษะที่สอนมุ่งสู่การปฏิบัติการค้นคว้าการสร้างองค์ความรู้ และการนำความรู้ไปเผยแพร่แก่นักเรียนและผู้ปกครอง
9. ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนตามที่ได้ปรึกษาหารือกับครูสนับสนุนและช่วยเหลือในสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนของนักเรียนที่บ้าน ในชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. นักเรียนต้องเรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระทักษะและวิธีการเรียนรู้พร้อมทั้งพัฒนานิสัยใฝ่เรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมองเห็นความเกี่ยวพันระหว่างสิ่งที่เรียนและชีวิตอนาคตที่มุ่งหวัง

12. นักเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกับครูและกรรมการสถานศึกษาในการสร้างโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีความเอื้ออาทร มีความรับผิดชอบเป็นชุมชนการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 22-26) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียนในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

ในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องตัดสินใจอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ คือมีข้อมูลต่างๆอย่างมาละเอียดและกว้างขวางพอ โดยเฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลในชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่การที่จะได้ข้อมูลอย่างมาละเอียดและกว้างขวางพอนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของชุมชนอย่างทั่วถึง และเป็นจริง แต่การที่โรงเรียนจะได้ข้อมูลมาอย่างมาเพียงพอ และกว้างขวางนั้นจำเป็นที่จะต้องจัดเตรียมแบบสอบถามหรือแนวทางในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่กระชับรัดกุมพอตรงตามประเด็นที่ ต้องการและสะดวกแก่การที่สมาชิกของชุมชนจะให้ข้อมูลด้วย

2. การมีส่วนร่วมในการตีความข้อมูลและเสนอแนะทางเลือก

เมื่อได้ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การรวบรวมวิเคราะห์และตีความข้อมูลพร้อม ทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลนั้นกิจกรรมในขั้นนี้ โรงเรียน จะดำเนินการเองก็ได้ แต่จะไม่ได้ผลที่สมบูรณ์เพียงพอเท่ากับให้สมาชิกของชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมด้วย แต่สมาชิกของชุมชนทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตีความคง เป็นไปไม่ได้ควรให้สมาชิกเพียงบางกลุ่มบางคนที่มีความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาที่โรงเรียน ต้องการเท่านั้นมาเป็นผู้ช่วยวิเคราะห์ตีความข้อมูลให้

3. การกำหนดทางเลือกและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงาน

ในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนถือเป็นการตัดสินใจขั้น สุดท้ายว่า โรงเรียนจะดำเนินการไปในรูปแบบใดอย่างไร เป็นการตัดสินใจในระดับนโยบายเพื่อ จะเป็นแนวปฏิบัติแก่ครูและผู้บริหารต่อไป โดยทั่วไปมักจะมีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมหรือ อาจจะส่งแนวคิดผ่านสมาคมองค์การที่มีอยู่ในชุมชนไปสู่โรงเรียนการตัดสินใจเลือกทางขึ้น

สุดท้ายเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องรับรู้รับทราบ และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเมื่อมีการตัดสินใจเรื่องใดไปแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับรู้รับทราบทั่วกัน โดยใช้เครื่องมือและวิธีการทุกรูปแบบเช่นจดหมายข่าวของโรงเรียนสมาคมครูผู้ปกครองแจ้งผ่านนักเรียนออกข่าวในสื่อมวลชนท้องถิ่น เน้นและย้ำในคำปราศรัยของครูใหญ่หรือบุคลากรต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันเมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นก็จะได้แก้ปัญหา

4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับนโยบายของโรงเรียน

การที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และดำเนินนโยบายของโรงเรียนนั้น อาจจะแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะไม่เป็นทางการและเป็นทางการ

1. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง การให้ข้อมูลการพูดคุย การเสนอแนวคิดทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งสมาชิกของชุมชนอาจจะเสนอผ่านสื่อมวลชนในท้องถิ่นเสนอผ่านครู หรือผู้บริหารของโรงเรียนเสนอผ่านทางสมาชิกของสมาคมครูผู้ปกครอง หรือพูดในการประชุมของสมาคมครู ผู้ปกครองโดยตรง

2. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการคือการที่ชุมชนมีตัวแทนของตนเข้าไปนั่งเป็นกรรมการบริหารของโรงเรียนหรือเป็นกรรมการในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียน กรรมการที่เป็นตัวแทนของชุมชนจะให้ข้อมูลตีความข้อมูลและเสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่อโรงเรียนโดยตรง

สรุปได้ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึงแนวทางที่เหมาะสมและเห็นควรเป็นไปได้ในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้การสนับสนุน เสนอแนะ ให้การช่วยเหลือในกิจกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การแสวงหาทรัพยากร การประสานงาน และการประเมินผล ทำให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิผล

7. บทบาท ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการที่จะทำให้ผลการดำเนินงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เน้นบทบาทของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ประกอบ คุณารักษ์ (2541 : 12-17 ; อ้างอิงจาก สิริจันทร์ทิพย์ เกสร. 2544 : 14-15) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนนี้ หากจัดให้เหมาะสมแล้วจะมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนเอง ประชาชนในชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่า ประชาชนและบุตรหลานของตนต้องการอะไรจากระบบการศึกษา และอะไรในระบบที่มีอยู่แล้วประชาชนไม่ต้องการ ซึ่งเป็นการลดความสูญเปล่าทางการศึกษา
2. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะก่อให้เกิดความรู้สึกรักมีอำนาจ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียน
3. การมีส่วนร่วม ทำให้มีโอกาสดำเนินการด้านการศึกษา ได้อย่างเต็มที่ และมี การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่น ไปใช้ในการจัดการศึกษามากขึ้น
4. ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างดี
5. โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ตรงตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งจะส่งผลถึงนักเรียนต่อไป
6. โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น

สมพร อักษรกุล (2544 : 6) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม ได้ดีวิธีหนึ่ง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังเกิดขึ้นไปในอนาคต ไม่ว่าโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ จะเป็นของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนขนาดเล็กหรือใหญ่

ไพรัช อรรถกามานนท์ และมัทนา โชควัฒนกร (2545 : 20-21) ได้กล่าวถึงบทบาท ความสำคัญและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการ เป็นผู้แทนองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา โดยให้ใช้สถานประกอบการ การใช้วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา การรับทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปี ของสถานศึกษา และชุมชนยังมีบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกบุคคล ซึ่งหมายถึงการที่บุคคล พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษา ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สำคัญคือ (1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา (2) มีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา (3) การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด (4) การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคลและ (5) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป

สรรพกร แต่งสกุล (2545 : 28-30) ได้กล่าวว่า บทบาทและความสำคัญของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่า สภาพสังคมปัจจุบัน พ่อ แม่ ผู้ปกครองต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ความกดดันต่าง ๆ ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีเวลาอยู่กับลูกน้อยลง ในขณะที่การให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ต้องการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองมากขึ้น จากการศึกษาวิจัยพบว่า เมื่อครอบครัวให้ความสนใจและมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ๆ จะสูงขึ้น และพบอีกว่าถ้าครอบครัวที่ได้รับข่าวสารที่เหมาะสมจาก โรงเรียนสม่ำเสมอ ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับครูมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองและครูก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในการศึกษา

จากแนวคิดดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการมีส่วนร่วมของการจัดการศึกษา เพราะชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าประชาชนและบุคลากรต้องการอะไร ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้หลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป

8. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา

วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 122) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมของชุมชนเช่นค่านิยมความสันโดษเป็นต้นอาจทำให้ต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจใครไม่สนใจสิ่งแวดล้อมคุณภาพประชากรก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ถ้าประชากรมีคุณภาพดี เช่น ฐานะรายได้ระดับการศึกษาและทัศนคติที่เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมีความตื่นตัวในการพึ่งตนเอง เป็นต้น จะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกการสร้างให้มีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม

โอวาท สุทรนารักษ์ (2530 : 81 - 83) ได้วิเคราะห์ปัจจัยดึงดูดที่เป็นแรงผลักดันให้คณะกรรมการศึกษาร่วมงานกับโรงเรียนว่าน่าจะประกอบไปด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้สึกพื้นฐานร่วมกันที่อยากให้ท้องถิ่นของตนเจริญ
2. ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในชุมชนกับโรงเรียน

3. ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน
 4. กรรมการศึกษาได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการจัดกิจกรรม
 5. ความเชื่อถือศรัทธาและเป็นคนท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน
 6. คณะกรรมการการศึกษามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม
- สุขเมธ ทรายแก้ว (2536 : 20) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการคือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบทจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรงร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการคือประการแรกการที่มองเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจประการที่สองการได้รับการบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจจะเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับผลที่คาดคิดเอาไว้เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้นมิได้มีการจัดรูปแบบการสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำภาวะเยียบแบบแผนและลักษณะการทำงานเป็นต้นดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะ ดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยการเข้าร่วมอาจในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วม โดยตรงก็ได้

2.2 ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจนเพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

2.3. กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอย่างไร

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆแม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยได้มีโอกาสเข้าร่วมแต่ก็ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรมแต่จะขึ้นอยู่กับกำหนัดและการจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่อาจก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่า
ได้แก่ปัจจัย ต่อไปนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆเช่นการพัฒนาโรงเรียนการบำเพ็ญประโยชน์การลงแขกเป็นต้น

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำเช่นผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรงเป็นต้น

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

พิลิก ถามุลตรี (2546 : 69) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้านคือด้านคุณลักษณะของผู้บริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษา และด้านสภาพแวดล้อมจึงเป็นข้อค้นพบที่ยืนยันว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นผู้แทนจากชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมบริหารและจัดการศึกษาจะต้องอาศัยปัจจัยดังกล่าวเป็นสำคัญ ดังนั้นถ้าต้องการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมมากขึ้นควรพัฒนาปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหารเป็นอันดับแรก

สุเมธ ทรายแก้ว (2536 : 16) ได้เสนอถึงบริบทของการมีส่วนร่วมว่าในการพิจารณาการมีส่วนร่วมจะคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนอย่างมากได้แก่

1. ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ
2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยทางการเมือง
4. ปัจจัยทางสังคม
5. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม
6. ปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพทางครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา เป็นต้น
5. อาชีพ

6. รายได้และทรัพย์สิน

7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่มีอยู่ในโครงการ

8. พื้นดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

จากแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่ครอบครัวหรือประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาใด ๆ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมการศึกษา อาชีพ สังคมความเชื่อ เป็นต้น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โชคชัย กำแหง (2547 : 29-42) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาท้องถิ่นไว้ว่า โดยทั่วไปจะยึดหลักการ ส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายแผนการศึกษา หลักสูตร มาตรฐานและการวัด ประเมินผลการศึกษา โดยมอบให้ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ตามกำหนด ฉะนั้นการจัดการศึกษาท้องถิ่นของไทย ในปัจจุบันจึงยึดหลักการดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจในการศึกษาท้องถิ่น ได้มอบให้ราชการส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการเองภายใต้การประสานงานส่งเสริมของส่วนกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
2. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น รัฐบาลจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องเฉพาะในการสนับสนุนส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้
3. การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาท้องถิ่น วิธีการจัดการศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างเหมาะสม จึงได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาท้องถิ่น
4. กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ควบคุม ส่งเสริมและพัฒนา ด้านธุรการเกี่ยวกับนโยบายและการจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมาย จัดสรร เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ และช่วยเหลือหน่วยการปกครองท้องถิ่นในการแก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย

5. กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบด้านวิชาการมาตรฐานการศึกษาการกำหนดหลักสูตรแกนกลาง

6. คณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ส่งเสริมและวางนโยบาย กำหนดมาตรฐานด้านการบริหารงานบุคคล เช่น การบรรจุแต่งตั้งกำหนดตำแหน่งและวินัยของพนักงานครูในท้องถิ่น

1. การนำแนวนโยบายการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

1.1 เนื่องจากแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น เป็นการจัดทำภายใต้การลบบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท เพื่อให้ควบคุมภารกิจทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสามารถนำนโยบายที่เหมาะสมกับศักยภาพ ความต้องการ และความพร้อมไปปฏิบัติได้โดยกระทรวงมหาดไทยได้เสนอแนวยุทธศาสตร์การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1.1.1 แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อม และศักยภาพเมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 การกำหนดแผนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1) การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

1.1) ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2) ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาที่รัฐจะถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการศึกษานั้น สำหรับการดำเนินการทั้ง 2 กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องผ่านการประเมินความพร้อมที่กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมกำหนด และกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่ผ่านการประเมินความพร้อมที่กระทรวงศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีหน้าที่ต้องดำเนินการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถจัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด

2) การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็น
การดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ
โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์
อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพย์สินอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ แนะนำ และร่วมพัฒนาการศึกษา

1.2 การพิจารณาความพร้อมในการจัดการศึกษา พิจารณาจากลักษณะ และ
การแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1.2.1 ลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาอยู่แล้ว ดำเนินการ
จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยเฉพาะ
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่น อย่างทั่วถึงตาม
ความต้องการของประชาชน

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่จัดการศึกษา ดำเนินการจัด
บริหารจัดการศึกษาแก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
ฯ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย
อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม ความพร้อม และความต้องการ
ของท้องถิ่น ทั้งนี้ภายใต้การประเมินความพร้อมตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมกำหนด

1.2.2 การแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดกรอบ
ภารกิจจัดการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1) กลุ่มความพร้อมสูง ควรดำเนินการจัดการศึกษาก่อนพื้นฐาน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมอาชีพการศึกษานอกระบบ กิจกรรมเด็กเยาวชน การกีฬา
นันทนาการ บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) กลุ่มความพร้อมปานกลาง ควรดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา) การส่งเสริมอาชีพ/การศึกษานอกระบบ กิจกรรมเด็ก
เยาวชน กีฬา นันทนาการ การบำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมในการ
จัดการศึกษาของรัฐ

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดการศึกษาพิจารณาจาก

1.3.1 ความต้องการและข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น

1.3.2 ความคิดเห็นของสภาท้องถิ่น

1.3.3 ข้อมูลข้อเท็จจริง (จำนวนโรงเรียนจำนวนเด็กสภาพที่ตั้ง ฯลฯ)

1.3.4 ข้อคิดเห็นของบุคลากรในสถาบันศึกษาที่จะโอน

1.3.5 ศักยภาพของท้องถิ่น (คน เงิน วัสดุ การจัดการ)

1) คน ได้แก่ ศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาของนักบริหาร การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) เงิน ได้แก่ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น จะเพิ่มขึ้นและได้รับอุดหนุนจากรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนรับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ

3) วัสดุ ได้แก่ ความต้องการทางด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ที่มีที่จะรับโอน ที่จะให้มีให้เป็น ให้เกิด ที่จะขอสนับสนุน

4) การจัดการ ได้แก่ ศักยภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ ความสามารถ วิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษา และ จัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4 การใช้แผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาระดับความพร้อม และศักยภาพแล้วจะนำแผนนโยบายตามกรอบภารกิจซึ่งสอดคล้องกับระดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ภาวศานา วัฒนธรรม หรือแผนปฏิบัติการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการ ดังนี้

1.4.1 การกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ครอบคลุมภารกิจตามกฎหมาย ครอบคลุมเป้าหมายและพื้นที่อย่างทั่วถึง

1.4.2 ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ตามแผนและร่วมติดตามประเมินผล การดำเนินการตามแผน

1.4.3 ใช้แผนเป็นแนวทางในการบริหารกิจการ และสนองตอบปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

1.4.4 การกำหนดกิจกรรม โครงการในการวางแผน ต้องยึดหลักความเป็นไปได้ และประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับ

1.5. การประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องใช้สื่อและวิธีการทุกรูปแบบที่จะชี้แจงให้ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรเอกชน ให้รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับแนวทาง

และแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือจากทุกฝ่าย

1.6 การระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกฝ่าย สร้างความตระหนักในความ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่ กล ไททางสังคมทุกส่วน ทั้งกลุ่มประชาชน ภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นทุกรูปแบบทั้งการสนับสนุนกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ตลอดจนความคิดเห็นหรือการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บังเกิด ผลเป็นรูปธรรม

1.7 การเตรียมความพร้อมในการรับผิดชอบจัดการศึกษา โดยการปรับ โครงสร้าง การบริหาร กิจกรรม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสร้างองค์การ ความรู้ กรอบความคิดและพัฒนาเทคนิคการบริหารจัดการศึกษา ให้นุเคราะห์ของท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดจนจัดระบบนิเทศการศึกษา ประเมินผล การ ดำเนินงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิผล

2. ภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่น

2.1 จากเหตุผลความเป็นมาและหลักการจัดการศึกษาท้องถิ่นดังกล่าว ในการ ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทยจึงมีภารกิจดังนี้

2.1.1 ส่งเสริมสนับสนุนบริหารการจัดการศึกษาของหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นตาม พระราชบัญญัติการศึกษาฯ กำหนด

2.1.2 ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของพนักงานส่วนท้องถิ่นใน ส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่กฎหมายกำหนด

2.1.3 ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดตั้ง จัดสรรงบประมาณและตรวจสอบบัญชีถือ จ่ายเงินเดือนและค่าจ้างของพนักงานครูและลูกจ้าง ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของ หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.4 ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือได้รับมอบหมาย

กล่าวโดยสรุป กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติของท้องถิ่น ซึ่ง กำหนดให้ท้องถิ่นมีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนภายใต้ นโยบายการจัดการศึกษาของ รัฐบาลและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดภารกิจให้ท้องถิ่นมี สิทธิและหน้าที่ดำเนินการและในด้านการจัดการศึกษาท้องถิ่น ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติสิทธิของประชาชนในด้านการศึกษาและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะต้องจัดการศึกษาและฝึกอบรมตามความเหมาะสม ตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งรัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึงตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง ให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มีอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง มีอำนาจเป็นของตนเอง โดยเฉพาะสำหรับการกำหนดอำนาจ และหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่น “จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและประเทศชาติตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น”

3. ภารกิจจัดการศึกษาท้องถิ่น

3.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการจัดการศึกษา ดังนี้

3.1.1 การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเต็มศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาการวางรากฐานชีวิตการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้ค้นพบ ความต้องการ ความน่าสนใจ ความถนัดของตนเอง ได้ด้านวิชาการวิชาชีพ ความสามารถในการประกอบงานอาชีพและทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม และมีความสำนึกในความเป็นไทย

3.1.3 การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ เป็นการจัดการบริหารหรือส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3.1.4 การจัดส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน เป็นการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านกีฬา นันทนาการกิจกรรมเด็กและเยาวชนแก่เด็กและเยาวชนทั่วไปอย่างหลากหลาย

3.1.5 การดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานทางด้านกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนอนุรักษ์ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทย และท้องถิ่น

4. วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาท้องถิ่น

4.1 การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปเพื่อพัฒนาบุคคลรอบด้าน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

4.1.1 เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1.2 เพื่อให้เด็กมีอายุในเกณฑ์การศึกษาทุกคน ในเขตความรับผิดชอบได้รับการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานครบตามหลักสูตรอย่างเท่าเทียมกัน

4.1.3 เพื่อพัฒนาการเรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์เป็นไปตามมาตรฐานตามที่รัฐกำหนด และตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเน้นวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ

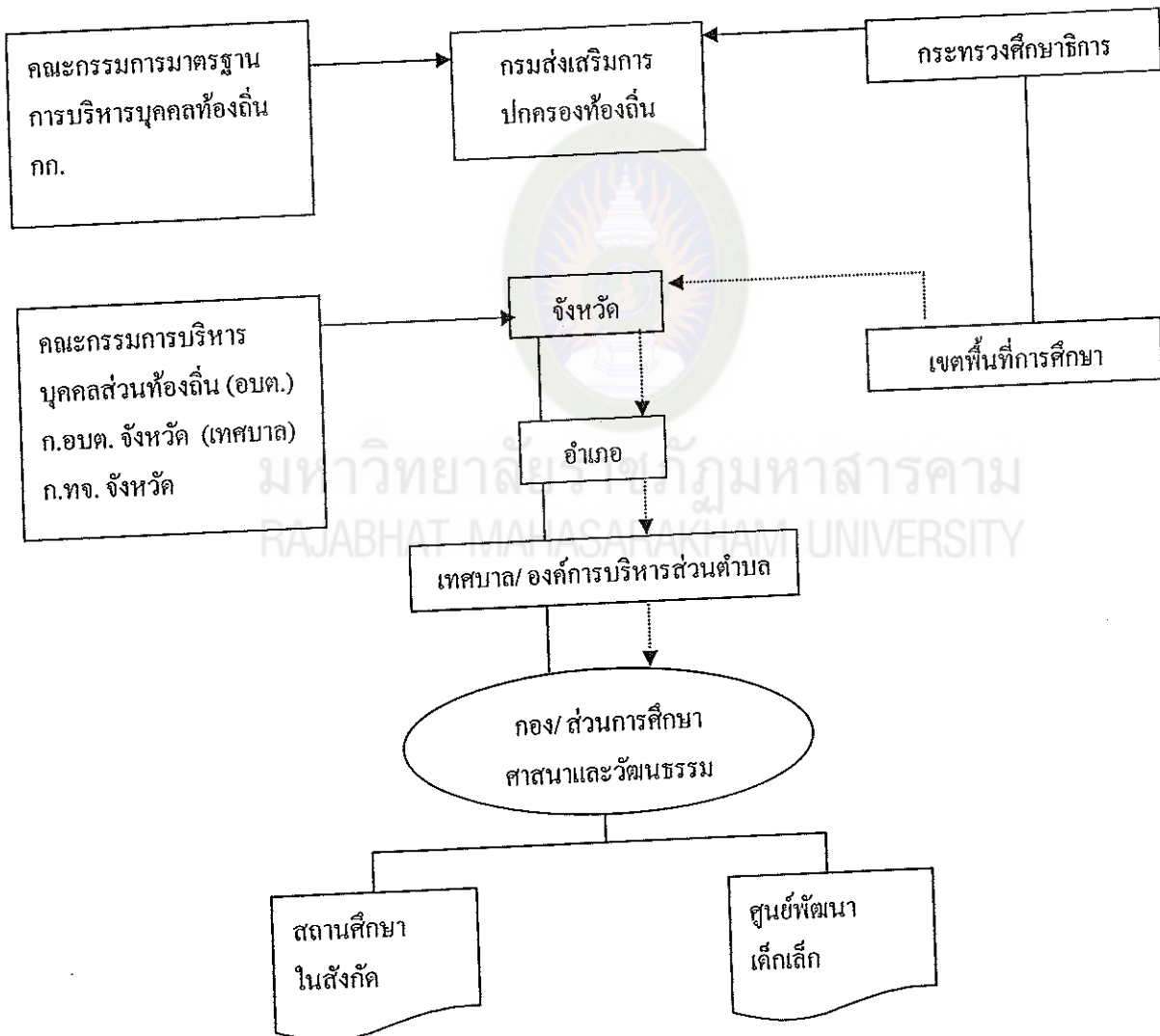
4.1.4 เพื่อให้จัดการศึกษาของท้องถิ่นดำเนินตามความต้องการและคำนึงถึงการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนของประชาชนในท้องถิ่น ให้จัดการศึกษาทุกระดับและตามศักยภาพและความสามารถของท้องถิ่น

4.1.5 เพื่อส่งเสริมเด็กและเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น ได้ออกกำลังกาย และกีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมพัฒนาเยาวชนเพื่อพัฒนาเยาวชนเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตระหนักในคุณค่าของกีฬานันทนาการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเยาวชนไปในแนวทางที่ถูกต้อง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4.1.6 เพื่อให้ความรู้ความสามารถแก่ประชาชนในการสร้างและพัฒนาอาชีพ เพื่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ขาดโอกาส ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการทุพพลภาพ ซึ่งเป็นการ ส่งเสริมสนับสนุน การประกอบอาชีพให้มีงานทำไม่เป็นภาระแก่สังคม

4.1.7 เพื่อบำรุงศาสนาและอนุรักษ์ บำรุงรักษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยและสามารถเรียนรู้พัฒนา ตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตาม ธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ ให้เป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

5. โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของเทศบาล/ องค์การบริหารส่วนตำบล

ภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

6. แผนนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช

2545-2559

นโยบายด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะเวลา 15 ปี มีดังนี้

1. นโยบายด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเร่งรัดการจัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอถันในการเข้ารับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในท้องถิ่น มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น โดยจัดการศึกษาได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 เด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคนได้รับการศึกษา

1.3 เด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมีโอกาสศึกษาต่อในระดับการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

1.4 บุคคลที่ได้รับการศึกษาไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องได้รับโอกาสเข้ารับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม

1.6 มีระบบบริหารหรือการประสานให้ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรณีพิเศษ ตามศักยภาพที่จะเรียน

1.7 ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคลที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม

2. นโยบายด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย จัดการให้เด็กปฐมวัยได้เข้ารับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสังคมอื่นในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.1 เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสังคมอื่นในท้องถิ่น มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

3. นโยบายด้านบุคลากร มาตรฐานทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน และจัดระบบป้องกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

3.1 มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อเข้าสู่มาตรฐานของชาติ

3.2 ดำเนินการประกันคุณภาพภายในและให้จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนทุกปี

3.3 สถานศึกษาเตรียมรับการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกภายใน 19 สิงหาคม 2548 และอย่างน้อย 1 ครั้งทุก 5 ปี นับตั้งแต่ประเมินครั้งสุดท้าย

4. นโยบายด้านระบบบริหารและการจัดการศึกษา จัดระบบบริหารและการจัดการทางการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของชาติ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีเอกภาพในเชิงนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ อีกทั้งมีความพร้อมในการดำเนินการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการศึกษาของเอกชน หรือรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย

4.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการรับถ่ายโอนการจัดการศึกษาจากรัฐและดำเนินการจัดการศึกษา

4.2 การจัดการศึกษาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับระยะเวลาและเงื่อนไขที่ระบุไว้ในกฎหมายทั้งนี้ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการศึกษาเอกชน โดยรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย

4.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการ

4.4 สถานศึกษามีอิสระในการดำเนินการบริหารและการจัดการศึกษา

5. นโยบายด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรด้านการศึกษา วางแผนงานบุคคลเพื่อใช้ในการประสานข้อมูลและเป็นข้อมูลในการนำเสนอเพื่อพิจารณาสรรหาบุคลากรพร้อม

ทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยมีสิทธิประโยชน์ สวัสดิการ ค่าตอบแทนเพียงพอเหมาะสมกับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพชั้นสูง

5.1 มีการวางแผนงานบุคลากรทางการศึกษาตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาตามที่กำหนด

5.2 ครู ณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกฎหมาย

5.3 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

6. นโยบายด้านหลักสูตรทางการศึกษา จัดทำรายละเอียด สาระ หลักสูตรแกนกลางและสาระหลักสูตรที่เน้นความรู้ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ทั้งในระบบการศึกษา นอกระบบการศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของสังคมและชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

6.1 การจัดทำหลักสูตรและสาระสำคัญ จะต้องมีความหลากหลายดีของผู้เรียนสำคัญที่สุด

6.2 สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคำนึงถึงความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

6.3 สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของรัฐ โดยคำนึงถึงคนในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม แต่ละท้องถิ่น

6.3.1 สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องปัญหาและความต้องการในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงสาระความรู้เกี่ยวกับตนเอง สังคมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และการปกครองส่วนท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย

6.3.2 จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

6.3.3 สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดตามประเมินผลตามหลักสูตรไปให้อย่างต่อเนื่อง และร่วมปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามที่กำหนด

6.3.4 พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวิทยาการ ในบริบทของสังคม

7. นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสำนึกในความเป็นไทยและสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ ให้เป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษา

7.1 การจัดการศึกษานับความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละรูปแบบและระดับการศึกษา

7.2 ผู้เรียน ได้รับการศึกษาตามความสนใจ ความถนัด โดยเรียนจากการผสมผสานสาระการเรียนรู้พร้อมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ทุกรูปแบบทุกสถานที่จากประสบการณ์จริงโดยสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และประยุกต์ความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

7.3 ผู้สอนมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

8. นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลทั้งด้านงบประมาณ การเงิน ทรัพย์สินในประเทศจากรัฐ บุคคล องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษาและจัดสรรงบประมาณให้กับการศึกษา ที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

8.1 จัดระบบและวางแผนระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากงบประมาณ ทรัพย์สินและทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนในประเทศจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กร สถาบัน รวมทั้งจากต่างประเทศและภานีเพื่อการศึกษาในอัตราส่วนที่เหมาะสมของงบประมาณทั้งหมดในปีงบประมาณนั้น ๆ

8.2 ส่งเสริมสนับสนุน รณรงค์ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

9. นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน เอกสารทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์อื่น และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีแรงจูงใจในการผลิต รวมถึงการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตลอดจนการสื่อสารทุกรูปแบบ สื่อตัวนำและ โครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรคมนาคมและการสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ

9.1 พัฒนาคู อาจารย์ คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถทักษะในการผลิต พัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างเหมาะสม คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

9.2 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

9.3 มีคลื่นความถี่สื่อตัวนำ และ โครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น

9.4 การระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

10. นโยบายด้านการส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านกีฬานันทนาการกิจกรรมเด็กและเยาวชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบบริการแก่เด็ก เยาวชน ประชาชน อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ

10.1 มีสถานที่เล่นกีฬาออกกำลังกายและนันทนาการอย่างเหมาะสม

10.2 ให้ประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการออกกำลังกาย การกีฬา นันทนาการและการแสวงหาความรู้

10.3 สร้างทักษะพื้นฐานทางด้านกีฬาเพื่อนำไปสู่การแข่งขันกีฬา กีฬาเพื่อสุขภาพ กีฬากีฬาอาชีพ กีฬาเพื่อการอาชีพตามความพร้อมและความเหมาะสม

10.4 มีการจัดตั้งและดำเนินการด้านแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

10.5 ปลุกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระเบียบวินัย ความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม

11. นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพ สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้มีการประกอบอาชีพอิสระ ที่ถูกกฎหมาย จัดให้มีการรวมกลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการระดมทุนและการจัดการ นำวิทยาการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการประกอบอาชีพ การจัดการด้านตลาด ให้ได้มาตรฐานและความเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น

11.1 มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

11.2 ประชาชนได้รับการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ

11.3 มีการระดมทุนและรวมกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพอิสระในลักษณะ

เดียวกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

11.4 มีการพัฒนามาตรฐานของสินค้าบริการและบรรจุภัณฑ์ให้สามารถ

ออกสู่ตลาดสากล

11.5 ให้มีระบบการจัดการและสร้างเครือข่ายด้านการตลาด

12. นโยบายด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น บำรุงรักษา ส่งเสริมและอนุรักษ์สถาบันศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดสังคมภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ และสังคมที่เอื้ออาทรต่อกันสืบทอดวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

12.1 เด็ก เยาวชน และประชาชน รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม จารีต

ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

12.2 มีศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

12.3 มีการบำรุงรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งประวัติศาสตร์

12.4 อนุรักษ์และฟื้นฟูศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีให้ดำรงอยู่

สรุปได้ว่า นโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัด

การศึกษาเพื่อพัฒนาคนในท้องถิ่น ให้มีคุณภาพและมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น โดยดำเนินการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัยและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการศึกษาด้านส่งเสริมอาชีพ

3. ส่งเสริมด้านกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมพัฒนาเยาวชน

4. ส่งเสริมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ก็ได้บัญญัติไว้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ ตามความพร้อมความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ประกอบกับแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนผู้ปกครองได้รับบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. นโยบายการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษา และอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุก ๆ ด้านอย่างสมดุลและต่อเนื่อง โดยอาศัยศักยภาพและความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้บรรจุอยู่ในแผน การจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2549 : 6-9) ที่เป็นหลักการจัดการศึกษาโดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องซึ่งสิทธิ และหน้าที่ทางการศึกษาบิดามารดาผู้ปกครองบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชนและเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสิทธิได้รับประโยชน์จากรัฐและให้เด็ก ทุกคนมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตลอดจนคุ้มครองเด็กที่ไม่มีผู้ดูแล ให้ได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมจากรัฐด้วยและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กองค์การสหประชาชาติได้ประกาศใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child. 1992 ; อ้างอิงมาจาก กรมอนามัย. 2547 : 1-3) ที่มี

สาระสำคัญมุ่งปกป้องตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของเด็กตลอดจนส่งเสริมสิทธิพื้นฐานของเด็ก 4 ประการคือ

1. สิทธิในการอยู่รอด ได้แก่สิทธิที่จะรับบริการด้านสาธารณสุขได้รับการจดทะเบียนและมีชื่อทันทีตั้งแต่เกิด
2. สิทธิในการได้รับการพัฒนา ได้แก่การพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาและอารมณ์
3. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง ได้แก่การคุ้มครองจากการทำร้ายทารุณกรรมถูกทอดทิ้งการแสวงหาผลประโยชน์การลักพา ฯลฯ
4. สิทธิในการมีส่วนร่วม ได้แก่การแสดงความคิดเห็นการได้รับข้อมูลข่าวสารการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อของเด็กรวมถึงการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่หนังสืออื่น ๆ เพื่อเด็ก

2. ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้เด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาศักยภาพตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพดังนี้

1. การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย (0-5 ปี) ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง
2. ปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนลักษณะการพัฒนาและประสิทธิภาพการทำงานของสมองมนุษย์ได้ช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองคือในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต
3. การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาสังคมระยะยาวจำเป็นต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัยโดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการพัฒนาเด็กและให้ชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาการเลี้ยงดูทุกขั้นตอน
4. แนวคิดในการพัฒนาเด็กเพื่อให้มีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลนับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงเจริญวัยจำเป็นต้องมีการตื่นตัวและผนึกกำลังกันทุกฝ่ายทั้งภาครัฐภาคเอกชนรวมทั้งภาคธุรกิจที่ต้องร่วมกันส่งเสริมครอบครัวให้พ่อแม่มีความรักและความรู้สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานได้อย่างถูกวิธี

5. ครูผู้ดูแลเด็กผู้เลี้ยงดูเด็กรวมทั้งแพทย์พยาบาลนักจิตวิทยานักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโต พัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์บุคคลเหล่านี้ต้องมีความรู้เชิงหลักวิชาและทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูเด็กซึ่งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

6. การพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าการวิจัยได้แสดงว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กตั้งแต่ต้นเป็นการลงทุนที่น้อยกว่าค่าใช้จ่าย

ในการตามแก้ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นเพราะความไม่มีคุณภาพของประชากรในสังคมในการจัดการศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการจัดการได้อย่างถูกต้องตามหลักการและอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจะช่วยให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทั้งด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาได้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละคนหาว่าศูนย์เด็กเล็กและโรงเรียนปฐมวัยศึกษาจะดำเนินงานให้บรรลุผลดีจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมดังที่การจัดการศูนย์ฯ และโรงเรียนปฐมวัยศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่จะดำเนินงานของศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยศึกษาประสบผลสำเร็จมีความสำคัญ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2542 : 8-9) ดังนี้

1. ช่วยทำให้การทำงานไม่ก้าวก่ายหน้าทีกันและติดตามงานได้สะดวกขึ้นทั้งนี้เพราะได้แบ่งสายงานและความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจนแล้ว

2. ช่วยทำงานให้การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างมีระบบระเบียบและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. ช่วยทำให้สมาชิกในหน่วยงานทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะได้มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถความถนัดของแต่ละคนดังนั้นคนจะมีทักษะเฉพาะด้านซึ่งส่งผลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและนอกจากนี้ผู้ปฏิบัติยังได้เข้าใจเป้าหมายการทำงานชัดเจนและมีหลักยึดถือในการทำงาน

4. ช่วยลดเวลาในการทำงานได้มากขึ้นเพราะได้มีการจัดระเบียบและกำหนดวิธีการในการทำงานไว้อย่างชัดเจน

5. ช่วยให้มองเห็นข้อผิดพลาดได้ง่ายขึ้นและสามารถแก้ไขได้ทันที่

3. การบริหารจัดการตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

คำว่า “การบริหาร” เยาวพา เดชะคุปต์ (2548 : 11) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต้องมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การบริหารเป็นการประสานงาน การอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงเป็นการบริหารเพื่อให้การศึกษา อบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กให้ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมกันทุก ๆ ด้าน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชุมชน เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

หลักการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ราชสี ทองสวัสดิ์. 2542 : 13) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาเด็กโดยองค์รวม โดยผ่านการเล่น หมายถึง จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การพัฒนาเด็กจะทำได้ดีจากกิจกรรมการเล่น

2. ยึดปรัชญาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

3. จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้แก่

3.1 ด้านร่างกาย ไม่บังคับให้เขียนหนังสือ เพราะการเขียนจะทำได้ก็ต่อเมื่อก้ามเนื้อนิ้วมือแข็งแรงที่จะสามารถจับดินสอด แล้วขีดเขียนไปในทิศทางที่ต้องการได้ ใช้มือและตาให้สัมพันธ์กันได้

3.1.1 การออกกำลังกาย จะให้เล่นกลางแจ้งอย่างอิสระ

3.1.2 รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่

3.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

3.2.1 กิจกรรมที่เหมาะสม เช่น ศิลปศึกษาและการเล่นอิสระ

3.2.2 จัดตารางกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย จะช่วยให้พัฒนาอารมณ์

และจิตใจได้เป็นอย่างดี

3.3 ด้านสังคม

3.3.1 ให้โอกาสเด็กได้เล่นร่วมกันอย่างอิสระจะช่วยให้เด็กมีโอกาสปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ได้

3.3.2 เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างอิสระ จะช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

3.4 ด้านสติปัญญา

3.4.1 ให้ความรู้ทางพื้นฐานของภาษา คณิตศาสตร์ จากการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ

3.4.2 ฝึกการตอบคำถามปลายเปิดเพื่อพัฒนาความคิดของเด็ก ๆ

ความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันไป ควรจัดกิจกรรมมุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าการจำเนื้อหาได้ และจัดกิจกรรมเป็นรายบุคคล มีการประเมินพัฒนาการ โดยการสังเกตพฤติกรรม และส่งเสริมพัฒนาการที่ยังด้อยของเด็กแต่ละคน

สำหรับการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น เบญญา แสงมลิ (2552 : 342)

กล่าวว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นลักษณะของการบริหารงานที่เกิดขึ้นจากชุมชนเป็นผู้จัดตั้ง มีคณะบุคคลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในรูปแบบของกรรมการ ลักษณะของการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะ

เป็นไปตามความเห็นชอบของกรรมการแต่ละศูนย์ และการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่

ดำเนินการมาโดยตลอดนั้นกรรมการปกครองได้นำหลักการมาบริหาร โรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ มาปรับใช้กับแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น (กรรมการปกครอง. 2545 : 8-17) ซึ่งยึดหลักการบริหารงานได้แก่ งานวิชาการ

งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม งานบุคลากร งานการเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน

และงานสัมพันธ์กับชุมชน

การบริหารงานด้านวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา นั้น สำนักงาน

คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534 อ้างอิงจาก อนุสรณ์จิต ธรรมศิริ (2549 : 22)

ได้กำหนดขอบข่ายไว้ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานจัดประสบการณ์เรียนรู้
3. งานสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศการศึกษา
7. งานด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน
8. งานส่งเสริมการจัดประสบการณ์
9. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 3-5) ได้ให้แนวทางการบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
 2. จัดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
 3. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก
 4. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีบรรยากาศที่อบอุ่น
 5. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน
 6. จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กได้เรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสสังเกต สำรวจ เล่น ค้นคว้า ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
 7. จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของเด็กและกับผู้ใหญ่
 8. จัดให้มีความสุข มีทั้งกิจกรรมที่ได้กรีเริ่มและกรีริเริ่ม
 9. จัดให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่
 10. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลผลิต
 11. จัดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และเอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
 12. จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม รักธรรมชาติและรักท้องถิ่น
 13. จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
 14. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
 15. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2546 : 5) ได้วางแผนการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถึงคุณภาพการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยเพื่อให้เป็นศูนย์เด็กเล็กที่น่าอยู่ ทั้งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยกำหนดที่ควรคำนึงถึงมีดังนี้

1. มาตรฐานด้านปัจจัย ได้แก่

1.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น ภายในและภายนอกอาคาร ตัวอาคารมั่นคงแข็งแรง มีความปลอดภัย ไม่อยู่ในบริเวณเสี่ยงอันตราย พื้นที่ใช้สอยแบ่งเป็นสัดส่วน

1.2 สภาพอากาศ มีสภาพอากาศที่ถ่ายเท ร่มรื่น สะอาด รวมถึงมีบรรยากาศภายในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งแสดงให้เห็นความอบอุ่น ให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นบ้าน

1.3 คุณสมบัติ และคุณภาพของบุคลากรที่ให้บริการ ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการ ครู ผู้ดูแลเด็ก และบุคลากรสนับสนุนอื่น ๆ ควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานและควรได้รับการฝึกอบรมด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และผู้ปกครองมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

1.4 สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอเหมาะสมกับความต้องการของเด็กและจำนวนเด็กที่ให้บริการ เช่น จำนวนเครื่องเล่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

2. มาตรฐานด้านกระบวนการ

2.1 กระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรม มีการวางแผนการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมที่เน้นในด้านการเตรียมความพร้อมของเด็ก ให้มีการพัฒนาทุก ๆ ด้านอย่างเหมาะสม สภาพของเด็กในแต่ละวัย และควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับเด็ก

2.2 การรายงานผล และการประเมินผล ด้านการบริการและด้านตัวเด็ก โดยการจดบันทึกเกี่ยวกับสถานะ สุขภาพ พัฒนาการและพฤติกรรมต่าง ๆ โดยมีการรายงานและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

2.3 การบริหารและการจัดการ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการรายงานและตรวจสอบการทำงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เป็นต้น

2.4 สุขภาพอนามัยและโภชนาการเด็ก โดยเริ่มจากครู ผู้ดูแลและผู้ที่เกี่ยวข้อง เด็กต้องมีสุขภาพแข็งแรง ดูแลความสะอาดทั้งของตนเองและของเด็กควรมีการตรวจและบันทึกสุขภาพเด็กทุก ๆ เดือน อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ ต้องมีความรู้ด้านโภชนาการพอสมควร

3. มาตรฐานด้านการผลิต

คุณภาพของเด็กเน้นพัฒนาการทุกด้าน คือ ด้านร่างกายให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง น้ำหนักส่วนสูงเหมาะสม พัฒนาการทางสังคมให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ใช้

ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ และจิตใจเหมาะสมตามวัย ใช้ภาษาและทักษะที่จำเป็นได้มี
คุณธรรม จริยธรรม และสำนึกต่อส่วนรวมในเรื่องต่าง ๆ

นอกจากมาตรฐานคุณภาพดังกล่าวแล้ว ยังมีมาตรฐานคุณภาพอื่น ๆ ที่สำคัญที่ควร
ให้ความสำคัญเพื่อการดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ

1. ปรัชญาและเป้าหมายการดำเนินงาน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งหมายถึงผู้ปกครองเด็ก ผู้นำชุมชน ประชาชน
อื่น ๆ ในชุมชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ร่วมกันให้ความช่วยเหลือ และพัฒนา
ศูนย์เด็กเล็กในชุมชนของตนเองให้มีคุณภาพตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. ความพึงพอใจของชุมชน โดยให้เด็กที่เป็นผลผลิตของศูนย์เด็กเล็กเป็นที่
ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

จากแนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือเด็กเล็กก่อนวัย
เรียนต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
โดยให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ได้มีการถ่ายโอนงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติสับสนในการบริหารจัดการ และการกำกับ
ดูแลคุณภาพ แต่การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เด็กได้
เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพ สามารถที่จะดูแลตนเองและสังคมได้ต่อไป กรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุขจึงได้จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก ให้แก่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นทุกปี เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่
มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความดูแล ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาล จึงต้องนำ
แนวทางการปฏิบัติ “การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่าอยู่อย่างยั่งยืน” ของกรมอนามัย กระทรวง
สาธารณสุข ไปปฏิบัติ

4. เกณฑ์มาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

กรมอนามัย มีนโยบายสนับสนุนพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้เป็นศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่
โดยเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นและชุมชน ในการสนับสนุนการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการส่งเสริม
สุขภาพ พัฒนาการและพัฒนามนุษย์สิ่งแวดล้อมให้สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่อาศัยตาม
มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่าอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างมีคุณภาพ สุขภาพดีและ

มีพัฒนาการสมวัย ทั้งนี้ ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับประเมินการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย เกณฑ์มาตรฐาน 6 ด้าน 27 ตัวบ่งชี้

1. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

1.1 เด็กทุกคนได้รับการเฝ้าระวังภาวะ ระวังโภชนาการ โดยซึ่ง
น้ำหนัก วัดส่วนสูง ทุก 3 เดือน

1.2 เด็กทุกคนแปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวัน

1.3 เด็กทุกคนได้รับการประทานอาหารกลางวันครบ 5 หมู่ ถูกต้องตาม

หลักโภชนาการ

1.4 มีการจัดอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการและไม่หวานจัด

1.5 เด็กทุกคนได้รับการตรวจสอบสุขภาพทุกวัน

2. ด้านส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

2.1 เด็กทุกคนได้รับการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์อายุโดยผู้ดูแลเด็ก

2.2 มีของเล่นเด็ก และหนังสือนิทานเหมาะสมกับวัย และมีกิจกรรม

การเล่นนิทานอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง

2.3 มีมุมการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง

2.4 ผู้ดูแลเด็กสามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก

3. ด้านบริการอาหารสะอาด ปลอดภัย (กรณีที่ศูนย์ฯ ไม่ได้เตรียมอาหาร

ให้ตรวจประเมินแหล่งที่เตรียมปรุงอาหารให้ศูนย์ฯ)

3.1 สถานที่เตรียมปรุงอาหาร สะอาด ถูกสุขลักษณะ

3.2 น้ำดื่ม น้ำใช้ สะอาด เพียงพอ

3.3 อุปกรณ์และภาชนะใส่อาหารปลอดภัยและสะอาด

3.4 ผักสด ผลไม้ ต้องล้างสะอาด เนื้อสัตว์ปรุงให้สุก และมีการปกปิด

อาหารที่พร้อมบริโภคแล้ว

3.5 ผู้ประกอบอาหารมีสุขภาพดี แต่งกายสะอาด ถูกสุขลักษณะ

4. ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาดและปลอดภัย

4.1 บริเวณศูนย์เด็กเล็กมีสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกอาคาร

สะอาดและปลอดภัย

4.2 ห้องน้ำ ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะ

- 4.3 พื้นที่ใช้สอย จัดเป็นสัดส่วนและเพียงพอ
- 4.4 เครื่องใช้สำหรับเด็ก สะอาดและเพียงพอ
- 4.5 ตัวอาคารมั่นคง แข็งแรง และปลอดภัย
- 4.6 มีการจัดการขยะถูกสุขลักษณะ
- 4.7 มีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอ
- 4.8 มีการป้องกันแมลง พาหะนำโรค
- 4.9 มีมาตรการความปลอดภัย

5. ด้านบุคลากร

- 5.1 ผู้ดูแลเด็กทุกคนมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
- 5.2 ผู้ดูแลเด็ก ร้อยละ 50 ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก
- 5.3 มีอัตราส่วนการดูแลเด็กเหมาะสม

6. ด้านการมีส่วนร่วม

- 6.1 ผู้ปกครอง ชุมชน ฯลฯ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์เด็ก

เล็กในปี พ.ศ. 2547 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นไปในแนวเดียวกัน แบ่งมาตรฐานออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
3. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
4. ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2553 ได้พิจารณาเห็นว่า มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2547 นั้น ควรได้รับการปรับปรุงเนื้อหา หลักเกณฑ์ หรือหนังสือสั่งการต่าง ๆ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ตามบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน เพื่อรองรับนวัตกรรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นระบบ มีมาตรฐานและมีคุณภาพตามหลักวิชาการ

สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2551 และเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) จึงดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2553) คือ

1. ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 2 ประเภท ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับถ่ายโอนตาม

พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยรับถ่ายโอนจากส่วนราชการต่าง ๆ ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมการศาสนา

2.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง

2.2 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.3 จัดเวทีประชาคมเพื่อสำรวจความต้องการของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมีจำนวนเด็กเล็กอายุ 2-5 ปี ที่จะเข้ารับบริการไม่น้อยกว่า 20 คน

2.4 จัดทำโครงการและแผนจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

2.5 จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแก่เด็กอายุ 2-5 ปี แผนรับนักเรียน การจัดบุคลากร การจัดชั้นเรียน และการงบประมาณ เป็นต้น

2.6 จัดทำระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.7 รายงานการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ

กรณีที่ไม่มีสถานที่ก่อสร้างเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องรับความยินยอมจากเจ้าของกรรมสิทธิ์อนุญาตให้ใช้สถานที่ก่อสร้าง และการบริหารจัดการศูนย์แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 การย้าย / รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2.1 จัดเวทีประชาคม เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชน

1.2.2 ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำเรื่องเสนอต่อหน่วย งานต้นสังกัดตามลำดับ เพื่อให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาเสนอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

1.2.3 จัดทำแผนการย้าย / รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2.4 จัดทำประกาศย้าย / รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2.5 รายงานการย้าย / รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้กรมส่งเสริมการ

ปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ

1.3 การยุบเลิกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กศึกษาวิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นในการยุบเลิกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นสังกัดเพื่อดำเนินการ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.3.1 จัดเวทีประชาคม เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชน

1.3.2 นำผลการประชาคมพิจารณาเสนอผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

1.3.3 จัดทำประกาศยุบเลิกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้มีผลเมื่อสิ้นสุด

ภาคเรียน

1.3.4 รายงานการยุบเลิกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้กรมส่งเสริมการ

ปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ

1.4 การให้บริการ การอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมตามวัยตามศักยภาพของเด็กเล็กแต่ละคน ดังนั้นระยะเวลาการจัดการเรียนรู้และแนวทางการจัดการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมเพื่อให้เด็กเล็กได้รับการศึกษาและพัฒนาเป็นไปตามวัยแต่ละช่วงอายุ สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ให้เด็กเล็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ดังนี้

1.4.1 ระยะเวลาเรียนรู้ในรอบปีการศึกษา เริ่มต้นปีการศึกษาในวันที่ 16 พฤษภาคม และสิ้นสุดการศึกษาในวันที่ 15 พฤษภาคมของปีถัดไป โดยให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปิดภาคเรียนรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 230 วัน และปิดภาคเรียนตามปกติในรอบปีการศึกษา ดังนี้

1) ภาคเรียนที่ 1 วันเปิดภาคเรียน วันที่ 16 พฤษภาคม วันปิดภาคเรียน วันที่ 11 ตุลาคม .

2) ภาคเรียนที่ 2 วันเปิดภาคเรียน วันที่ 1 พฤศจิกายน วันปิดภาคเรียน วันที่ 1 เมษายน ของปีถัดไป

หมายเหตุ - หากวันเปิดภาคเรียน ตรงกับวันหยุดราชการให้เปิดเรียนในวันทำการถัดไป

- กรณีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใดประสงค์จะเปิดและปิดภาคเรียนแตกต่างไปจากที่กำหนดตามข้อ 1.4.1 สามารถดำเนินการได้ตามความต้องการของชุมชนและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั้น

- การกำหนดระยะเวลาเรียนรู้ การเปิดและปิดภาคเรียนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำเป็นประกาศ

1.4.2 การให้บริการส่งเสริมสนับสนุนเด็กเล็ก ได้แก่

- 1) อาหารกลางวัน
- 2) อาหารว่าง
- 3) เครื่องนอน
- 4) อาหารเสริม (นม)
- 5) วัสดุ สื่อ อุปกรณ์การศึกษา และวัสดุครุภัณฑ์
- 6) การตรวจสุขภาพเด็กเล็กประจำปีโดยบุคลากรทางการแพทย์และ
- 7) บริการอื่น ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อม เช่น

สาธารณสุข

เป็นศูนย์ 3วัย และหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

1.4.3 การให้บริการอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้เด็กเล็กอายุ 2-5ปี ที่มีภูมิลำเนาในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น หรือใกล้เคียงได้ตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4.4 จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้เด็กเล็กมีการพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน (ด้าน ร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญา) เหมาะสมตามวัย และศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร

1.4.5 กรณีจำเป็นต้องใช้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อประชุม สัมมนา ฝึกอบรม จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมอื่นใดที่เป็นประโยชน์ต่อราชการและชุมชน หรือเหตุจำเป็นอื่นที่ไม่อาจเปิดเรียนได้ตามปกติ ให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สั่งปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ไม่เกิน 15 วัน หากเป็นเหตุพิเศษที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติสาธารณะ ให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสั่งปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ไม่เกิน 30 วัน โดยให้ทำคำสั่งปิดเป็นหนังสือ และต้องกำหนดการเรียนชดเชยให้ครบตามจำนวนวันที่สั่งปิด

1.4.6 ในระหว่างปิดภาคเรียน หรือปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามข้อ 1.4.5 ให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีคำสั่งให้หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก หรือพนักงานจ้างอื่นในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มาปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเตรียมการด้านวิชาการ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้แก่เด็กเล็ก สื่อ นวัตกรรม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อม หรือการพัฒนาศูนย์ในด้านต่าง ๆ หรืองานด้านการศึกษาปฐมวัยอื่น

1.5 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ประกอบด้วย บุคคลที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้ง โดยกำหนดจำนวนตามความเหมาะสมจากชุมชน และผู้ดำรงตำแหน่ง ดังนี้

1.5.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา

1.5.2 ผู้นำทางศาสนา

1.5.3 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.5.4 ผู้แทนชุมชน

1.5.5 ผู้แทนผู้ปกครอง

1.5.6 ผู้แทนครูผู้ดูแลเด็ก/ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก

ให้คณะกรรมการพิจารณาเลือกกรรมการ 1 คน เป็นประธาน โดยมีหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง และให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการมีจำนวนตามความเหมาะสม

อำนาจหน้าที่คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้

1. กำหนดแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่าง ๆ ให้ได้คุณภาพและมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามนโยบายและแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. เสนอแนะให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนา เด็กเล็กแก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. เสนอแนะให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งบูตเล็กหรือย้ายรวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4. พิจารณาสอบผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการบริหารงานด้านบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5. พิจารณาสอบแผนงาน /โครงการและงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ฯ ตามหลักวิชาการ และแผนพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองชุมชนและสังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

7. ส่งเสริมสนับสนุนการร่วมมือการพัฒนาเด็กเล็กของบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และจังหวัดกำหนด

จากด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา การรับรู้ปัญหา ความต้องการของชุมชนและความต้องการของสถานศึกษาในการจัดการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาประจำปีกำหนดจุดประสงค์ในการวางแผน กำหนดโครงการ วิธีการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบ กำหนดงบประมาณสำหรับดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมการจัดการศึกษารวมทั้งการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ

2. ด้านบุคลากร

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ภารโรง และพนักงานจ้างที่ปฏิบัติหน้าที่อื่น จะต้องมีคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการศึกษา อบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยความเหมาะสมอย่างมีคุณภาพ

1. ด้านคุณสมบัติ

1.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากองการศึกษา ควรมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2553 : 14-20) ดังนี้

1.1.1 มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานด้านการให้การศึกษา และพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

1.1.2 มีนโยบายแผนและงบประมาณเพื่อการดำเนินงานที่ชัดเจน ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีคุณภาพ

1.2 บุคลากรที่ทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร และผู้ทำความสะอาด ควรมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ดังนี้

1.3 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีสถานภาพเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่น หรือพนักงานจ้างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรฐานทั่วไป หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานจ้างที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และควรมียุทธศาสตร์ดังนี้

1.3.1 มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาขึ้นไป สาขาวิชาเอกอนุบาลศึกษา หรือปริญญาอื่น ๆ ที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นรับรอง และมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

1.3.2 มีคุณสมบัติทั่วไป และคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด

1.3.3 มีความรู้เรื่องโภชนาการ และอาหารเป็นอย่างดี

1.3.4 ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

1.3.5 ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก

1.3.6 ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

1.3.7 แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ และไม่ใช่ผู้ติดสารเสพติด

1.4 ผู้ดูแลเด็ก มีวุฒิการศึกษาตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด มีสถานภาพเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานจ้างตามมาตรฐานทั่วไปหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานจ้างที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1.4.1 มีคุณสมบัติทั่วไป และมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด

1.4.2 ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

1.4.3 ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก

1.4.4 ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

1.4.5 แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรงไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ และไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด

1.4.6 มีระดับวุฒิภาวะ และบุคลิกลักษณะเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความรัก ความอ่อนโยน เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเล็ก

1.4.7 เป็นบุคคลที่มีความรักเด็ก มีอุปนิสัยสุชุม เยือกเย็น และมีความขยันอดทน

1.4.8 มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

1.5 ผู้ประกอบอาหาร มีสถานภาพเป็นพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ดูแลเด็ก ยกเว้น วุฒิการศึกษา ควรจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ และควรเป็นผู้มีความรู้เรื่องโภชนาการ และอาหารเป็นอย่างดี

1.6 ผู้ทำความสะอาด มีสถานภาพเป็นพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้

มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ดูแลเด็ก ยกเว้น วุฒิการศึกษา ควรจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ

2. ด้านบทบาทหน้าที่

2.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 2.1.1 สืบหาความต้องการของชุมชน ในการจัดตั้ง และ
 ดำเนินการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.1.2 กำหนดโครงสร้างการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตาม
 ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ และฐานะการคลังของแต่ละท้องถิ่น
- 2.1.3 จัดทำแผนงานโครงการ และงบประมาณในการจัดตั้ง และ
 สนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งจัดทำบัญชีขอความเห็นชอบจากสภา
 ท้องถิ่น
- 2.1.4 จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.1.5 จัดทำระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.1.6 กำหนดแผนปฏิบัติการและงบประมาณในการส่งเสริมและ
 พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกด้านอย่างต่อเนื่อง
- 2.1.7 ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้
 มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 2.2 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ
 ดูแลบุคลากรและการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบาย และ
 แผนงานที่วางไว้ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และด้วยความเรียบร้อย เกิดประ โยชน์ต่อเด็ก
 มากที่สุด
- 2.3 ผู้ดูแลเด็กควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้
- 2.3.1 ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็กเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต
 มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย
- 2.3.2 ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการเชิง
 สร้างสรรค์ กล่าวคือให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน
 โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัส
 ทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้ดูแลเด็กจึงต้องส่งเสริมให้โอกาส
 เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูด และกิริยาท่าทางนุ่มนวล
 อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่นต่อเด็ก

2.3.3 สังเกต และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการต่าง ๆ ของเด็กเพื่อจะให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติ และผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก จึงจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ และวิธีการแก้ไขได้ทัน่วงที

2.3.4 จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร ให้สะอาด มีความปลอดภัย และเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก

2.3.5 ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัวเพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

2.3.6 มีการพัฒนาตนเองในทางวิชาการ และอาชีพ ใฝ่หาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

การพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ และติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมและการจัดตั้งชมรมเครือข่ายสำหรับผู้ดูแลเด็ก ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ดูแลเด็ก

2.3.7 รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูล ความรู้ และเครือข่ายการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน ดังนี้

2.4 ผู้ประกอบอาหาร ควรมีบทบาทหน้าที่ในการประกอบอาหารให้ถูกสุขลักษณะถูกอนามัย และโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย รวมทั้งการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย และมีการจัดการขยะถูกสุขลักษณะ

2.5 ผู้ทำความสะอาด ควรมีบทบาทหน้าที่ในการทำความสะอาด ดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งภายในและภายนอกอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. ขั้นตอนสรรหาบุคลากร (กรณีเป็นพนักงานจ้าง)

3.1 การสรรหา/เลือกสรร และการปรับสภาพ

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการสรรหาและเลือกสรรบุคคลเพื่อเป็นพนักงานจ้างตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงาน

ส่วนท้องถิ่นกำหนดโดยยึดหลักสมรรถนะความเท่าเทียมในโอกาสและประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญด้วยกระบวนการที่ได้มาตรฐาน ยุติธรรม และโปร่งใสเพื่อรองรับการตรวจสอบตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีคณะกรรมการดำเนินการสรรหา/เลือกสรร และการปรับสถานภาพ ประกอบด้วย

3.1.1 ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน

3.1.2 ผู้อำนวยการสำนัก / กอง / ส่วนการศึกษา เป็นกรรมการ

3.1.3 หัวหน้าสำนักปลัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและ

เลขานุการ

3.1.4 ให้นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแต่งตั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ในคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการได้ตามความเหมาะสม

3.2 การกำหนดอัตราบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2.1 ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 อัตรา มีอัตราครูผู้ดูแลเด็กเป็นไปตามสัดส่วน (ครู : นักเรียน) 1:20 หากมีเศษตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ให้เพิ่มครูผู้ดูแลเด็กได้อีก 1 คน โดยจัดการศึกษาห้องละ 20 คน

3.2.2 สำหรับอัตราผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก และตำแหน่งอื่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณากำหนดให้มีได้ตามจำนวนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับฐานะการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 การปรับสถานภาพพนักงานจ้างทั่วไปตำแหน่งผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก และผู้ดูแลเด็ก เป็นพนักงานจ้างตามภารกิจ ให้ถือปฏิบัติตามหนังสือกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

3.4 การกำหนดค่าตอบแทน สิทธิสวัสดิการ

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดค่าตอบแทน สิทธิ และสวัสดิการของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่น หนังสือกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหนังสือสั่งการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.5 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

การประเมินผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก เพื่อนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในเรื่อง การเลื่อนค่าตอบแทน การต่อสัญญาจ้าง และอื่น ๆ ให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่องมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับพนักงานจ้าง หนังสือกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหนังสือสั่งการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กรณีที่จะต่อสัญญาจ้างของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาจากผู้ดำรงตำแหน่งคนเดิมเป็นลำดับแรก กล่าวคือ เมื่อสัญญาจ้างใกล้จะสิ้นสุดลง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประชุมพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งเป็นพนักงานจ้างในเบื้องต้น หากคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีมติประเมินผลการปฏิบัติงานผู้นั้น ไม่ต่ำกว่าระดับดี ก็ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาต่อสัญญาจ้างผู้นั้นต่อไป เพื่อให้การบริหารงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิดผลดีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.6 การพัฒนาบุคลากร

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีการปฐมนิเทศหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็กที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่รวมทั้งการอบรมและศึกษา ดูงาน การนิเทศติดตามการดำเนินงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และส่งเสริมการสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาแก่หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก และพนักงานจ้างในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักเกณฑ์และฐานะการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน อย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

จากด้านบุคลากรที่ได้กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านงานบุคคล ได้แก่ การบริหารทรัพยากรเกี่ยวกับบุคคล ตั้งแต่การเสาะแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน การคัดเลือกการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งขั้นตอนในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานของบุคลากรในองค์กรให้ดียิ่งขึ้น

3. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.1 ด้านอาคารสถานที่

3.1.1 ที่ตั้ง

1) สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรอยู่ในพื้นที่ที่มีขนาดเหมาะสม ไม่อยู่ใกล้พื้นที่ที่เสี่ยงอันตราย เช่น บริเวณชนถ่ายแก๊ส น้ำมัน สารเคมีหรือสารพิษ ฌาปนกิจสถาน มลภาวะทางอากาศ แสง และเสียงที่มากเกินไป หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องมีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุ ตามมาตรฐานความจำเป็นและเหมาะสม

2) ไม่ควรอยู่ใกล้ถนน หรือใกล้ทางรถไฟ โดยเฉพาะที่มีการจราจรคับคั่ง หากมีความจำเป็นต้องสร้างให้ห่างจากแนวถนนไม่น้อยกว่า 20 เมตร และมีรั้วป้องกันอันตราย

3) พื้นที่ก่อสร้างควรเป็นพื้นที่ที่สามารถรับน้ำหนักอาคารได้อย่างปลอดภัย และเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง

3.1.2 จำนวนชั้นของอาคาร

อาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรเป็นอาคารชั้นเดียว หากเป็นอาคาร 2 ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุ อุบัติภัย และอัคคีภัยที่อาจเกิดขึ้น และความสูงของห้องจากพื้นถึงเพดาน ไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร

3.1.3 ทางเข้า-ออกตัวอาคาร

ทางเข้า-ออกจากตัวอาคาร มีความกว้างที่สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากตัวอาคารได้สะดวกหากเกิดอุบัติเหตุ หรือภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ ประตูหน้าต่าง มีความแข็งแรงและเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของห้อง

3.1.4 พื้นที่ใช้สอย

ภายในต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอเหมาะสมกับการทำกิจกรรมของเด็ก เช่น การเล่น การเรียนรู้ การรับประทานอาหาร และการนอน โดยแยกเป็นสัดส่วน จากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และห้องพักผู้ป่วย

3.2 ด้านสิ่งแวดล้อม

3.2.1 ภายในอาคาร

1) แสงสว่าง และเสียง

1.1) ควรเป็นแสงสว่างจากธรรมชาติ สม่ำเสมอทั่วทั้งห้อง เพื่อต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ไม่ควรให้เด็กอยู่ในห้องที่ใช้แสงสว่างจากไฟฟ้าต่อเนื่อง

นานกว่า 2-3 ชั่วโมง เพราะจะทำให้เกิดสภาวะเครียด และมีผลถึงฮอว์โมนการเติบโตของเด็ก
 เลี้ยงต้องอยู่ในระดับ ไม่คั่งเกินไป อาคารควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ระดับเสียงเหมาะสม

1.2) การถ่ายเทอากาศ

ควรอากาศถ่ายเทได้สะดวก โดยมีพื้นที่ของหน้าต่าง ประตู
 และช่องลมรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของพื้นที่ห้อง กรณีที่เป็นห้องกระจกหรืออยู่ใน
 บริเวณ โรงงานที่มีมลพิษต้องมีเครื่องฟอกอากาศและมีเครื่องปรับอากาศอย่างเหมาะสม

3.2.2 ภายนอกอาคาร

1) รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ

ควรมีรั้วกั้นบริเวณให้เป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก
 และควรมีทางเข้า-ออก ไม่น้อยกว่า 2 ทาง กรณีมีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2.00
 เมตร ควรมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และควรตั้งอยู่ห่างจากแหล่งอบายมุข ฝุ่น
 ละออง หรือเสียงรบกวน มีการจัดระบบสุขาภิบาล การระบายน้ำ ระบายอากาศ และการเก็บสิ่ง
 ปฏิกูลให้เหมาะสม

2) พื้นที่เล่นกลางแจ้ง

ต้องมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางต่อเด็ก 1 คน โดยจัดให้มี
 เครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัย และมีจำนวนเพียงพอกับเด็ก จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัย และ
 การดูแลอย่างใกล้ชิด

3. ด้านความปลอดภัย

3.1 มาตรการป้องกันความปลอดภัย

3.1.1 ติดตั้งระบบและอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย หรือเครื่องตัด

ไฟภายในบริเวณอาคาร

3.1.2 ติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่องต่อพื้นที่ 150 ตารางเมตร
 และเครื่องดับเพลิงติดตั้งสูงจากพื้นถึงหัวถึง ไม่เกิน 1.50 เมตร

3.1.3 ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร หลีกเลี้ยง
 เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทำด้วยวัสดุแตกหักง่ายหรือแหลมคม หากเป็นไม้ต้องไม่มี
 เลี่ยน หรือเหลี่ยมคม

3.1.4 มีการอบรมด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีการฝึกซ้อมสำหรับการ
 ป้องกันอุบัติเหตุ ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง

3.1.5 มีแผนและแนวทางปฏิบัติกรณีเด็กมีเหตุฉุกเฉินที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือโดยด่วน

จากด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย หมายถึง การที่ชุมชนร่วมในการจัดสร้าง คัดแปลง ต่อเติมอาคารสถานที่ที่มีความมั่นคงแข็งแรงรวมทั้งการกำหนดมาตรการความปลอดภัยแก่ผู้เรียน มีภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ

4. ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร

การอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กอายุระหว่าง 2-5 ปี เป็นภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

4.1 เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน (ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา)

4.2 เพื่อพัฒนาเด็กเล็ก ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีลักษณะและสมรรถนะตามวัย โดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย

4.3 เพื่อส่งเสริมให้เด็กเล็กสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

4.4 เพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กเล็กตามบริบทและวัฒนธรรมของชุมชน สังคมในท้องถิ่น

4.5 เพื่อส่งเสริมความรัก เอื้ออาทร ของสถาบันครอบครัว ชุมชน และสังคมอื่น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (5 ปี หมายถึง 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2. หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการดังนี้

2.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุก

ประเภท

2.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย

2.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

2.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

2.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยยึดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดการบูรณาการหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาขึ้นมาจากการสำรวจความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น โดยการศึกษาเอกสารท้องถิ่นและงานวิจัย มาประกอบเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังภาพที่ 4

การจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักการ

อมรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์การเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ ใกล้ชิด (หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก/ผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก/ผู้ปกครอง/ชุมชน)				
ครอบคลุมเด็ก ปฐมวัยทุกคน	เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต ของเด็ก	กิจกรรมบูรณา การผ่านการเล่น	มีชีวิตประจำที่มี คุณภาพ	ร่วมมือกันระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

จุดหมาย

เด็กมีพัฒนาการโดยองค์รวมตามศักยภาพและมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สาระการเรียนรู้

ประสบการณ์สำคัญ

- ด้านร่างกาย
- ด้านอารมณ์-จิตใจ
- ด้านสังคม
- ด้านสติปัญญา

สาระที่ควรเรียนรู้

- เรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก
- เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและ
สิ่งแวดล้อม
- ธรรมชาติรอบตัว
- สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
- วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฯลฯ

ภาพที่ 4 การบริหารจัดการด้านวิชาการและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

(กรมการปกครองท้องถิ่น. 2553 : 29)

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย

3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กอายุ 2 ปี

- 3.1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 3.1.2 ใช้อวัยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน
- 3.1.3 มีจิตใจร่าเริงเบิกบาน แสดงออกทางอารมณ์
- 3.1.4 รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม
- 3.1.5 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 3.1.6 ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
- 3.1.7 สนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กอายุ 3-5 ปี

- 3.2.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 3.2.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้งานได้

คล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

- 3.2.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
- 3.2.4 มีคุณธรรม จริยธรรม
- 3.2.5 ชื่นชมและกล้าแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว

และรักการออกกำลังกาย

- 3.2.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 3.2.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ

ความเป็นไทย

- 3.2.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่

ดีของสังคม

- 3.2.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 3.2.10 มีความสามารถในการคิด และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

กับวัย

- 3.2.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 3.2.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

4. การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 2 ปี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการเล่น และทำกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม ได้ พัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

4.1 หลักการจัดประสบการณ์ ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้

4.1.1 เลี้ยงดูเด็กให้มีสุขภาพที่ดีและปลอดภัย

4.1.2 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กด้วยวาจาและท่าทีที่อบอุ่นเป็นมิตร

4.1.3 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ความ

ต้องการและพัฒนาการของเด็ก

4.1.4 จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก

4.1.5 ประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ

4.1.6 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และ

สถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

4.2 แนวทางการจัดประสบการณ์เด็กอายุ 2 ปี

4.2.1 ดูแลสุขภาพอนามัยและตอบสนองความต้องการพื้นฐานทาง

ร่างกายและจิตใจของเด็ก

4.2.2 สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความไว้วางใจ และ

ความมั่นคงทางอารมณ์

4.2.3 จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กได้เลือกลงมือกระทำและเรียนรู้จาก

ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหวผ่านการเล่น

4.2.4 เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ

รอบตัวเด็กอย่างหลากหลาย

4.2.5 จัดสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้และของเล่นที่สะอาด

ปลอดภัยเหมาะสมกับเด็ก

4.3 การจัดประสบการณ์เด็กอายุ 3-5 ปี

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี (ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัด ในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น ทำกิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรม) เพื่อให้เด็กเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

4.3.1 หลักการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์ผ่านการเล่นและทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมและอย่างต่อเนื่อง
- 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
- 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

4.3.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบการบูรณาการ
- 4) จัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข เอื้อต่อการเรียนรู้
- 6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในบริบทของชุมชนนั้น ๆ
- 7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 8) จัดประสบการณ์ให้เด็กที่มีการวางแผนล่วงหน้า และแผนที่เกิดจากสภาพจริง
- 9) นำชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์
- 10) ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคล ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

4.3.4 การบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 10

ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านหลักสูตร
- 2) ด้านการจัดประสบการณ์
- 3) ด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์
- 4) ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล
- 6) ด้านการนิเทศการศึกษา
- 7) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
- 8) ด้านโภชนาการ
- 9) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ โครงการที่

ส่งเสริมผู้เรียน)

- 10) ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จากด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร หมายถึง ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการอบรมศีลธรรมจรรยา ร่วมส่งเสริมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กเล็ก

5. ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วน

ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรรัฐสถาบันการศึกษา และศาสนสถาน สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้ ดังนี้

5.1 ด้านวิชาการ

5.1.1 ให้คำแนะนำปรึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5.1.2 ให้คำปรึกษา สนับสนุนทรัพยากรในการทำกิจกรรม เช่น ศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็กให้กับผู้ปกครองและครู

5.1.3 ให้คำแนะนำหรือมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5.1.4 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ชุมชน ท้องถิ่น
ทราบอย่างทั่วถึง

5.2 ด้านอาคารสถานที่

5.2.1 ร่วมพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก
อาคาร

5.2.2 ร่วมให้การเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินภายในอาคารศูนย์
พัฒนาเด็กเล็ก

5.3 ด้านงบประมาณ

ระดมทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์
กิจกรรมศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่ อาหารเสริม อาหารว่าง อุปกรณ์กีฬา และอื่น ๆ ใน
การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5.4 ด้านบุคลากร

5.4.1 ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ในการดำเนินงานและการ
พัฒนาบุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5.4.2 ร่วมในการอบรมเลี้ยงดูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดูแลความปลอดภัย
เด็กเล็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรมสัมพันธ์กับชุมชนได้

ดังนี้

5.5.1 จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน

5.5.2 จัดทำสมุดสื่อสารระหว่างศูนย์กับผู้ปกครอง

5.5.3 จัดทำป้ายนิเทศให้ความรู้กับผู้ปกครอง

5.5.4 จัดให้มีมุมเรียนรู้ผู้ปกครอง

5.5.5 จัดกิจกรรมการแสดงของเด็กเข้าร่วมใน โอกาสต่าง ๆ

5.5.6 จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ นวัตกรรม สื่อการเรียน และ

ผลงานเด็ก

5.5.7 ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ

5.5.8 เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่สาธารณะ เช่น ตลาด วัด สวนสาธารณะ

5.5.9 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้บริการชุมชน เกี่ยวกับอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์
บุคลากรและอื่น ๆ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ และให้บริการด้านอื่น ๆ แก่ชุมชนได้ ดังนี้

1) ด้านอาคารสถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถให้บริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชน ประชาชนภายในท้องถิ่น ในวันสำคัญต่าง ๆ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2) ด้านวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถให้บริการด้านวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชุมชน หรือประชาชน

3) ด้านวิชาการ สารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถให้บริการด้านวิชาการ สารสนเทศหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เยาวชน และชุมชนในการศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ

4) ด้านการเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถให้บริการแก่ประชาชน หรือชุมชนในท้องถิ่น โดยให้หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือครูผู้ดูแลเด็ก เป็นวิทยากรในการเผยแพร่ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย

5) ด้านการให้บริการสาธารณะ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการให้บริการสาธารณะแก่ชุมชน หรือประชาชนได้ ตามบริบทหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่น

การส่งเสริมสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากชุมชน

1. การสนับสนุนวัสดุ สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ต่าง ๆ ชุมชน สามารถให้การสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านวัสดุ สื่อการเรียนการสอน และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น

2. บริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ชุมชนสามารถบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ รวมทั้งการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. ให้ความรู้โดยปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชน หรือจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ให้ความรู้โดยปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่บุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือผู้มีความรู้จากหน่วยงานต่างๆ มาถ่ายทอดความรู้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. ให้การสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนสามารถให้การสนับสนุน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ โดยให้การสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่าง ๆ โดยให้เด็กปฐมวัยเข้าไปเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

5. ให้ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ชุมชนสามารถให้การสนับสนุนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สรุปได้ การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการสนับสนุนด้าน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่บุคลากรและเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6. ด้านการส่งเสริมเครือข่ายและพัฒนาเด็กปฐมวัย

ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยอย่างครอบคลุม กว้างขวาง เป็นพื้นฐานของการศึกษาเพื่อพัฒนาคนอย่างมีคุณภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภาค โดยมีวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

6.1 วัตถุประสงค์

6.1.1 เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการพัฒนาเด็กปฐมวัย

6.1.2 เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีศักยภาพในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

6.1.3 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย ระหว่างหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.1.4 เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

6.2 แนวทางปฏิบัติงาน

6.2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดประชุมหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดแผนความร่วมมือในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6.2.2 จัดทำแผนงาน ปฏิทินงาน แนวทางการปฏิบัติงานตามกำหนดการ

6.2.3 ส่งแผนงานและปฏิทินงานให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นสังกัดพิจารณาเห็นชอบ

6.2.4 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6.2.5 ดำเนินการตามแผนงานและปฏิทินงานที่กำหนดไว้

6.2.6 สรุปและรายงานผลการดำเนินงานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ต้นสังกัด

6.3 การส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง

6.3.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานผู้จัดการศึกษาปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามศักยภาพ ทั้งด้านวิชาการงบประมาณและการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

6.3.2 ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาเครือข่าย

6.3.3 ประเมินผลการพัฒนา

6.3.4 สนับสนุนให้บุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

การจัดตั้งเครือข่ายระดับต่าง ๆ

ขั้นที่ 1 การวางแผน

1. วางแผนในการสร้างเครือข่าย

2. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอ

2.3 สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด

2.4 สถานีอนามัย

2.5 ศาสนสถาน

2.6 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ

2.7 ชมรม/สมาคมต่าง ๆ ฯลฯ

3. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่าย

4. จัดตั้งชมรมคณะกรรมการ คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่จะเป็น
ทีมงานพร้อมกำหนดภารกิจหน้าที่ และกลไกในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับ
มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและกิจกรรมต่าง ๆ โดยทีมงานควรประกอบด้วย

4.1 ผู้นำเครือข่าย

4.2 หัวหน้าศูนย์ฯ

4.3 ผู้ดูแลเด็กดีเด่น

4.4 ครูผู้ดูแลเด็ก

4.5 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

4.6 เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยในพื้นที่

4.7 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่

4.8 ภูมิปัญญาในพื้นที่

4.9 ผู้ปกครอง

4.10 ผู้นำทางศาสนา

5. วางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

5.1 จัดอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลเด็ก

5.2 ศึกษาดูงาน

5.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5.4 นิเทศศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 57

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติงานตามแผน

ขั้นที่ 3 ประเมินผลการดำเนิน

ประเมินผลดำเนินงานในรอบปี ของแต่ละฝ่ายแต่ละทีมงานที่แบ่งภาระ
งานไว้รวบรวมผลการประเมิน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขเพื่อเสนอทีมงาน คณะทำงาน
และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงและพัฒนา

นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการสร้างเครือข่าย

จากด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย สรุปได้ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนความร่วมมือกับทุกฝ่าย ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน ส่งเสริมการตั้งเครือข่ายและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ในการวิจัยครั้งนี้ ชุมชนจึงหมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล และผู้ปกครองนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความพยายามทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผล ต่อมาความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึง วิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติคของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชน มีความแตกต่างกันใน ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน 1) การวิเคราะห์-สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินกิจกรรม และ 5) ประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้าร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดการจัดการศึกษาปฐมวัยว่าให้จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย นอกจากนั้นยังได้กำหนดไว้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ์จัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น ดังนั้นการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม โดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (อายุ 2-5 ปี) ด้วยความร่วมมือของชุมชน

เพื่อกระจายโอกาสการเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กเล็กทั้งด้านร่างกายจิตใจอารมณ์สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัยและเต็มตามศักยภาพตลอดจนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองและเป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับที่สูงขึ้น

เทศบาลตำบลเวียงน้ำ ตั้งอยู่พื้นที่ของตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 9.88 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดกับ	อบต.เวียงน้ำ	อำเภอเมืองมหาสารคาม
ทิศใต้	ติดกับ	อบต.เวียงน้ำ	อำเภอเมืองมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อบต.เวียงน้ำ	อำเภอเมืองมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อบต.เวียงน้ำ	อำเภอเมืองมหาสารคาม

การปกครองและการบริหาร ในเขตเทศบาลตำบลเวียงน้ำ มี 4 ชุมชน ได้แก่

1. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงน้ำ
2. บ้านหนองแวง หมู่ที่ 8 ตำบลเวียงน้ำ
3. บ้านหนองเส็ง หมู่ที่ 9 ตำบลเวียงน้ำ
4. บ้านหนองเจริญ หมู่ที่ 11 ตำบลเวียงน้ำ

มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงน้ำ
บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงน้ำ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงน้ำ เปิดทำการเรียนการสอน เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2551 มีบุคลากรประจำองค์การศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 1 คน และผู้ดูแลเด็ก จำนวน 2 คน มีนักเรียนในเขตเทศบาลฯ ที่เข้ามารับบริการ จำนวน 60 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเวียงน้ำ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ถนนทุ่งสว่าง เทศบาลตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 ปัจจุบันได้อาศัยบ้านพักเกษตรกรตำบลเวียงน้ำเป็นที่ทำการศูนย์ มีพื้นที่ใช้สอยทั้งหมด 1 งาน 20 ตารางเมตร แยกเป็นพื้นที่ใช้สอยในอาคาร 64.00 ตารางเมตร พื้นที่ใช้สอยนอกอาคาร 80 ตารางเมตร

การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะคล้าย ๆ กับการสัมภาษณ์กลุ่ม เนื่องจากต้องอาศัยความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มร่วมกัน แต่ลักษณะของกลุ่มและวิธีการแตกต่างกัน (ไพศาล วรคำ. 2552 : 211-214) ดังนี้

1. ในการสนทนากลุ่ม สามารถเลือกสมาชิกกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ โดยพิจารณาพื้นฐานภูมิหลังหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน นอกจากผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศในการสนทนา เพื่อให้การพูดคุยเป็นไปด้วยความราบรื่นมากที่สุดเท่าที่

3. การสนทนากลุ่มใช้เวลาสั้น ๆ รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ เมื่อรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้วก็ยุติการสนทนา

4. ในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะต้องเตรียมประเด็นการสนทนาไว้อย่างชัดเจนตามลำดับและการดำเนินรายการจะต้องสร้างบรรยากาศและควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

5. ขั้นตอนการสนทนากลุ่มการสนทนากลุ่มมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

5.1 กำหนดเรื่องและวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความคิดเห็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น การแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งของชุมชน หรือองค์กร การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มที่มีต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เป็นต้น

5.2 กำหนดกรอบและประเด็นที่จะใช้ในการสนทนาจากเรื่องที่ต้องศึกษา โดยแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ เพื่อนำมาเป็นประเด็นคำถามให้สมาชิกผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็น

6. กรอบในการดำเนินการสนทนา ผู้วิจัยจะต้องเตรียมไว้ก่อน เพื่อพิจารณาความครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย

6.1 กรอบนำการสนทนา จะเป็นประเด็นการสร้างความรู้ความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกในวงสนทนา

6.2 กรอบสนทนาเป็นประเด็นหลัก ๆ ให้สมาชิกในวงสนทนาแสดงความคิดเห็นได้ตอบซึ่งกันและกัน โดยประเด็นในกรอบนี้จะตอบสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษา

6.3 กรอบปิดการสนทนา เป็นการทบทวนและเพิ่มเติมประเด็นที่ได้สนทนามาแล้ว ขอบคลุมผู้ร่วมสนทนา และปิดการสนทนา

7. กำหนดและคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนา คือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้คำตอบในเรื่องที่ศึกษาได้และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมสนทนา รวมถึงการเดินทางมาร่วมสนทนาด้วย

8. การจัดกลุ่มและดำเนินการสนทนา ควรมีสมาชิกอยู่ระหว่าง 6-12 คน ถ้าหากมากหรือน้อยกว่านี้จะทำให้การสนทนาไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ควรจัดให้สมาชิกในกลุ่มมีภูมิหลังที่เท่า

เทียมกัน ทั้งสถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ตลอดจนความอาวุโส เพื่อสมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

9. ผู้ดำเนินรายการ

ในการดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นผู้ดำเนินรายการถือว่าเป็นบทบาทสำคัญที่สุด ในการควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นธรรมชาติ ผู้ดำเนินรายการนอกจากจะเป็นผู้นำเสนอประเด็นในการสนทนาแล้ว ยังมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มสนทนาแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งขาดความคิดเห็น ผู้ดำเนินรายการจึงต้องมีศิลปะในการควบคุมการแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน โดยไม่รู้สึกละอายหรือถูกบังคับ

10. ผู้บันทึกการสนทนา (Note Taker)

ผู้บันทึกการสนทนา มีหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในการสนทนา ไม่ว่าจะเป็นโอกาสปฏิกิริยาของผู้สนทนา ลำดับการแสดงความคิดเห็น สารระสำคัญของการแสดงความคิดเห็นแต่ละครั้ง ทำการบันทึกเทปการสนทนา (ซึ่งต้องขออนุญาตประสงค์และขออนุญาตผู้ร่วมสนทนากลุ่มก่อน) ตลอดจนคอยตรวจสอบและช่วยเตือนผู้ดำเนินรายการเกี่ยวกับประเด็นการสนทนา หากมีการหลงลืมหรือยังไม่ได้ข้อมูลครบถ้วนตามต้องการ

นอกจากนี้ อาจมีผู้ให้บริการทั่วไป ซึ่งมีหน้าที่ในการบริการด้านอื่น ๆ แก่กลุ่มสนทนา เช่น บริการน้ำดื่ม ของว่าง ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น ปราศจากการรบกวน

11. สรุปและปิดประเด็นการสนทนา

เมื่อมีการสนทนากันครบถ้วนทุกประเด็น และได้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการแล้ว ก็จะมีคำถามเชิงทบทวนให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม หรืออาจทบทวนการสนทนาที่ผ่านมาในแต่ละประเด็น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ หากไม่มีสมาชิกท่านใดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมแล้ว ผู้ดำเนินรายการสนทนาจึงจะสรุปและยุติการสนทนาด้วยการขอบคุณสมาชิกผู้ร่วมสนทนา

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group) คือ การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มที่มีต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยใช้เวลานั้น ๆ รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา การดำเนินการสนทนาควรมีสมาชิกกลุ่มอยู่ระหว่าง 6-12 คน และในการสนทนากลุ่มจะต้องเตรียมประเด็นการสนทนาไว้อย่างชัดเจน ตามลำดับ เพื่อพิจารณาความครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การกำหนดและคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนาต้องพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้คำตอบในเรื่องที่ศึกษาได้และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมสนทนา รวมถึงความสะดวกในการเดินทางมาร่วมสนทนาด้วย

ส่วนผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่มจะต้องสร้างบรรยากาศและควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากในกระบวนการวิจัย วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษารูปแบบหรือข้อมูลจำนวนหนึ่ง มักไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์หรือถ้าใช้สถิติก็ไม่ได้ถือว่าวิธีการทางสถิติเป็นวิธีวิเคราะห์หลัก แต่จะถือเป็นข้อมูลเสริม ด้วยเหตุนี้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรอบรู้ ในเรื่องแนวคิดทฤษฎีอย่างกว้างขวาง มีความเป็นสหวิทยาการอยู่ในตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิดและเปลี่ยนแปลงแนวทางที่จะตีความหมายข้อมูลได้หลาย ๆ แบบ เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนใหญ่แล้วข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจดบันทึกไว้ ส่วนที่สอง คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน แต่กระทำโดย การพยายามจะทำข้อมูลนั้นให้เป็นจำนวนที่นับได้ และมักกระทำกับข้อมูล เอกสาร การวิเคราะห์ ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบนี้มี 3 ชนิด คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย การจำแนกชนิดของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล รายละเอียดของแต่ละวิธี มีดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีการสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ แล้วลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือว่าเป็นสมมติฐานชั่วคราว ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็คือเป็นข้อสรุปซึ่งมีความเป็นนามธรรมในระดับต้น ๆ นักวิจัยจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสร้างข้อสรุปเป็นระยะ ๆ

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) หมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป การจำแนกแบ่งวิธีการได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และไม่ใช้ทฤษฎี

3. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ มีความเป็นนามธรรมมากขึ้น จากนั้นนำมาเปรียบเทียบกัน โดยแยกแยะแต่ละปรากฏการณ์ออกเป็นส่วน ๆ

1. การแปลผลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การนำผลการวิเคราะห์มาสรุปให้ได้ความหมายที่ตอบคำถามวิจัยได้ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการตีความ จะรวมส่วนของการอภิปรายผลของการวิจัยได้ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการเดียวกันกับการอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งเสนอในส่วนท้ายของรายงานวิจัย เมื่อนักวิจัยอ่าน ตีความ และอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอนไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ย่อมนำมาสรุปเขียนอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไป การอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1.1 สรุปความขัดแย้งหรือความสอดคล้องระหว่างผลการวิเคราะห์กับสมมติฐานทางสถิติ

1.2 การให้เหตุผลตามหลักวิชา ว่าเหตุใดในการวิจัยจึงได้ผลการวิเคราะห์ที่ขัดแย้งกับสมมติฐาน และยกประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุง หรือศึกษาค้นคว้าต่อไป

3. การอภิปรายเชื่อมโยงความสอดคล้อง/ ความขัดแย้งระหว่างการวิเคราะห์ในการวิจัยตอนนี้กับผลการวิเคราะห์ตอนอื่น และจากผลการวิเคราะห์จากการวิจัยในอดีตได้รายงานไว้ในส่วนของเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. การระบุความเกี่ยวข้องกับผลการวิเคราะห์กับทฤษฎีและชีวิตจริงพร้อมทั้งยกประเด็นที่นำไปขยายองค์ความรู้ทางทฤษฎี และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต (นฤมล หลักคำ. 2554 : 68 ; อ้างอิงจาก สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. 2550)

สรุปได้ว่า การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำผลการวิเคราะห์มาสรุปให้ได้ความหมายที่ตอบคำถามวิจัยได้ วิธีการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการเดียวกันกับการอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งเสนอในส่วนท้ายของรายงานวิจัย เมื่อนักวิจัยอ่าน ตีความ และอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอนไว้อย่างสมบูรณ์ย่อมนำมาสรุปเขียนอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ยุทธชัย ชูชัย (2544 : 74) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

ประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับน้อยโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการประเมินผล

ฉัฐพร อาทรรธรรมคุณ (2547 : 99-104) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลดอยสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 2 ศูนย์ พบว่ามีปัญหาขาดการประสานงานที่ดี และงบประมาณ ไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาจากชุมชน พบว่า มีปัญหาจากตัวผู้ปกครองเองไม่มีเวลา เนื่องจากต้องทำงาน ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลดอยสุเทพ พบว่า ไม่มีความพร้อมในการรับภาระในการจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนศรีสังวาลย์วิทยา ข้อมูลจากกลุ่มจัดการศึกษา พบว่า มีปัญหางบประมาณไม่เพียงพอในการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียน ส่วนชุมชน พบว่า มีปัญหาจากตัวผู้ปกครองไม่มีเวลาว่างมาร่วมกิจกรรม เนื่องจากต้องทำงาน ความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลดอยสุเทพ พบว่า ไม่มีความพร้อมในการรับภาระในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

อดศักดิ์ ชาญเกิม (2548 : 70-72) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ทุกด้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉัฐวุฒิ หลวงธิจา (2549 : 66-67) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านโป่งแดงอำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูนพบว่าด้านการประสานงานชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเสียสละเวลาให้กับโรงเรียนในการประสานงานเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาแต่ไม่มีส่วนร่วมในเรื่องของการประสานงานกับองค์กรอื่นนอกท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ออกจากสถานประกอบการ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเนื่องจากชุมชนไม่รับรู้ปัญหาความเคลื่อนไหวของโรงเรียนหรือปัญหาของนักเรียนไม่มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับ โรงเรียนต่างคนต่างความคิดขาดการประสานงานระหว่างผู้นำชุมชนกับครูและหน่วยงานอื่นๆ

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2549 : 70-73) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่าชุมชนแทบไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ การประเมินผล สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ชุมชนไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์จากทางโรงเรียน การติดตามตรวจสอบอยู่ที่คนกลุ่มเดียวหรือเฉพาะกลุ่ม ควรให้ตัวแทนหลายกลุ่มร่วมในการตัดสินใจ

พิทยา ภาโนมัย (2550 : 83-84) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กก่อนอายุ ตำบลโพธิ์ศรีสำราญ อำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบสร้างสรรค์ (AIC) และกลยุทธ์ที่ใช้ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ติดตาม ผลการศึกษา พบว่า ก่อนดำเนินการปรับปรุง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 แห่ง ผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กก่อนอายุ ของกรมอนามัย จำนวน 27 ข้อ ผ่าน 19 ข้อ หลังจากดำเนินการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบสร้างสรรค์ (AIC) และกลยุทธ์ที่ใช้ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศติดตาม ซึ่งคณะกรรมการศูนย์ฯ ประกอบด้วย พระสงฆ์ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาเทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง ซึ่งทุกฝ่ายต่างให้ความร่วมมือในการพัฒนา ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในชุมชนของตน ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ และยั่งยืน

เพลินพิศ มนตรีบุตร (2551 : 74) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลตำบลหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลตำบลหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์ชุมชน และประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม ด้านวิชาการ และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ตามลำดับ

กฤษณา สวัสดิ์ชัย (2550 : 61-62) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลคันธงจังหวัดลำพูน พบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กเล็ก ด้านการจัดหาทรัพยากรชุมชนเกินครึ่งมีส่วนช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและบริจาคเสื้อผ้าวัสดุอุปกรณ์ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในขณะที่ส่วนใหญ่มิมีส่วนร่วมต่างกันในารร่วมพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

ประจำปีเพื่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและจัดสรรหางบประมาณในการปรับปรุงอาคารสถานที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ไม่มีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เสริมประสบการณ์แก่เด็ก

เกษม วันเกิด (2550 : 73) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในตำบลบางเก่าอำเภอยะอำจังหวัดเพชรบุรีพบว่าในภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางด้านการรักษาผลประโยชน์ด้านการตัดสินใจประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยด้านการดำเนินการและด้านการติดตามประเมินผลเป็นลำดับสุดท้ายคั้งนั้น โรงเรียนควรมีการกำหนดมาตรการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนดังต่อไปนี้ 1) ด้านการตัดสินใจควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน กำหนดมาตรการการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กกร่วมประชุมหารือระหว่างผู้ปกครองกับครูร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำกับติดตามผลการเรียนของบุตรหลานร่วมกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของโรงเรียนและร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นทางการศึกษาต่อโรงเรียน 2) ด้านการดำเนินการควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน โครงการและกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนร่วมกับโรงเรียน จัดกิจกรรมรณรงค์การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติร่วมรณรงค์ให้ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น ใช้โรงเรียนเป็นแหล่งสร้างความรู้และจัดกิจกรรมต่างๆและร่วมจัดทำข้อมูลแสวงหาทรัพยากรทางการศึกษาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ โรงเรียน 3) ด้านการรักษาผลประโยชน์ควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนสำรวจเด็กในเขตบริการของโรงเรียน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการจัดบริการทางการศึกษาร่วมในการปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนร่วมกับ โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและร่วมกับ โรงเรียนติดตามเด็กที่ยังไม่ได้รับการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาทุกคน 4) ด้านการติดตามประเมินผลควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหาร โรงเรียนร่วมในการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับ โรงเรียนนำผลการประเมินการปฏิบัติงานมาปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาและร่วมในการติดตามดูแลนักเรียนให้ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ

จุฑามาศ สนิทสี (2550 :50-51) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเทิงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต พบว่าด้านการวางแผนโดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงได้แก่การร่วมกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำได้แก่การร่วมคัดสรรบุคลากรท้องถิ่นเพื่อเป็นวิทยากรรองลงมาได้แก่การร่วมวางแผนทางพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการแสวงหาทรัพยากร โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงได้แก่การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนาโรงเรียนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำได้แก่การร่วมสร้างและจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนให้แก่นักเรียนรองลงมาได้แก่การร่วมจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ธนวรรณ อินโสม (2550 : 111) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาแก่คนในชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพของสังคมและความต้องการของท้องถิ่น

กิตติ กรทอง (2552 : 111-114) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยทั้ง 4 ด้านได้แก่การบริหารงานวิชาการการบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคลการบริหารงานทั่วไป 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองตามสถานภาพทางเพศพบว่าไม่แตกต่างกันส่วนผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันและอาชีพต่างกัน พบว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาแตกต่างกัน 3) ปัญหาพบว่าผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาต้องทำงานด้านการเงินไม่ได้รับเอกสารกิจกรรมมากคิดว่าไม่จำเป็นป่วยติดธุระส่วนข้อเสนอแนะคือให้จัดหาอาสาสมัครช่วยเหลือศูนย์ฯ ให้สมาคมผู้ปกครองและครูช่วยประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯ กับผู้ปกครองกำหนดวันปฐมนิเทศไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ปกครองได้เตรียมตัวจัดกิจกรรมให้น้อยลงเพื่อลดค่าใช้จ่ายโดยทำแผ่นพับหรือเอกสารทุกๆ 1 เดือนเพื่อให้

ผู้ปกครองได้รับข่าวสารจัดทำข้อมูลที่ดีที่มีความจำเป็นสำหรับผู้ปกครองไว้ในศูนย์ฯ เพื่อให้เห็นความสำคัญของเด็ก

ปีนัจันท์ เนตรสุวรรณ (2552 : 71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยของ โรงเรียนอนุบาลนครเข็ญราย พบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอน ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมของโรงเรียน ชุมชนไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ และไม่ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

นภัสสร สว่างโคตร (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามทัศนะของบุคลากรเขตอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน มีทัศนะต่อการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามทัศนะของบุคลากรเขตอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

เจนณรงค์ อุ้นทุสัย (2554 : 100-102) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอหนองกุงศรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ด้านการแสวงหาทรัพยากร ด้านการประสานงาน และด้านการประเมินผล ตามลำดับ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Brittingham (1998 : 1406-A) ได้ศึกษาลักษณะการเปรียบเทียบความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จระหว่างโรงเรียนครอบครัวและชุมชนของโรงเรียนแห่งหนึ่งในมลรัฐวิสคอนซินซึ่งโรงเรียนทุกโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามเป้าหมายข้อที่ 8 ของการศึกษาแห่งชาติได้ระบุว่า “ทุกโรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับครอบครัวในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านสังคมอารมณ์และวิชาการ” โรงเรียนดังกล่าวมีความเชื่อว่าคุณภาพการสอนจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยครูจะต้องมีการสื่อสารเป็นประจำให้ผู้ปกครองทราบว่า โรงเรียนได้สอนอะไรให้กับลูกหลานและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างไรลักษณะสำคัญที่โรงเรียนแห่งนี้ได้ก็คือยึดหลักภาวะผู้นำความร่วมมือและการสื่อสาร โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสภาพต่างๆในการจัดการศึกษาให้กับเด็กเยาวชนและครอบครัวสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็งระหว่างโรงเรียนครอบครัวและชุมชนในการสร้างความร่วมมือดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศความ

ร่วมมือที่เน้นการไว้วางใจซึ่งกันและกันให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการร่วมกัน และมีการสื่อสารระหว่างกันโดยตรงไปตรงมา

Rideout (1997 : 3384) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School-Based Management) ในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการโดยการตั้งสภาโรงเรียนการจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครองครูอาจารย์ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ในด้านงบประมาณหลักสูตรบุคลากร สภาโรงเรียนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่าผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลยส่วนครูอาจารย์มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัดส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุดผู้ปกครองและครูอาจารย์มีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือดำเนินการดังกล่าวและต้องการให้มีการปรับปรุงแนวการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรงตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

Delaney (1997 : 2349 - A) ได้ศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น ภายใต้ระบบของโรงเรียนแห่งรัฐ/สาธารณะ โดยเน้นการศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีบทบาทในฐานะเป็นตัวแทนที่อยู่ในคณะกรรมการ โรงเรียนที่เป็นตามระบบประชาธิปไตยตลอดจนความพึงพอใจ/ไม่พอใจ ต่อช่องทางการสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) ความแตกต่างของการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทในการตัดสินใจของผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มทั้ง 2 ได้ 2) ช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่เหมาะสมจะต้องเกี่ยวข้องกับเด็กหรือสถานการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างกันได้ 3) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางอย่างเปิดเผยและต่อเนื่อง จะเพิ่มให้ผู้ปกครองมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) การที่ไม่ส่งเสริมให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเปิดเผย จะนำไปสู่การโต้แย้งและประท้วงเกิดขึ้นได้ 5) เสียงเรียกร้องจากนักธุรกิจมืออาชีพมีบทบาทมากกว่าเสียงเรียกร้องจากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในการทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ

Jerry E. (1996 : 2532-A) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของครอบครัวชุมชนชาวแอฟริกันอเมริกันและชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทางเลือกแบบเปิดในการเข้าเรียนในมลรัฐมินเนโซต้า ดังนี้ ผู้ปกครองไว้ใจในระบบการเรียนแบบเปิดโดยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกทางการศึกษาแต่ข้อมูลเหล่านี้มีจำกัด ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของนักเรียนเป็นอย่างมาก ส่วนผู้ปกครองที่ไม่มีส่วนร่วมเพราะไม่เข้าใจในระบบการศึกษาจึงมีทางเลือกน้อย มีความเชื่อว่า โรงเรียนเท่านั้นเป็นผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน

Claycomb (1995 : 1591-A) ได้ศึกษาบทบาทในการตัดสินใจของนักการศึกษา ระดับท้องถิ่นและผู้บริหาร โรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาของอังกฤษและเวลส์ในระหว่างปี 1986 – 1988 โดยมุ่งเน้นให้เปลี่ยนแปลงอำนาจในการตัดสินใจจากผู้ผลิตทางการศึกษาไปยังผู้บริหาร ภัคทางการศึกษาซึ่งได้แก่ผู้ปกครองสมาชิกชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารของคณะกรรมการ โรงเรียนการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสังเกตจากครูใหญ่ผู้บริหารในคณะกรรมการ โรงเรียนที่เป็นผู้ปกครองประธานคณะกรรมการ โรงเรียนและผู้บริหารจากโรงเรียน 5 โรงเรียนจากการศึกษาพบว่าแม้ว่าจะส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจการตัดสินใจไปเป็นของผู้ปกครองชุมชนครูและตัวแทนรัฐบาลส่วนท้องถิ่นก็ตาม นักการศึกษาวิชาชีพก็ยังมีบทบาทในการควบคุมการตัดสินใจของโรงเรียน โดยเฉพาะนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการสอนนอกจากนี้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจบางเรื่องมากยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาชุมชนอยู่ในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือให้ข้อเสนอแนะ ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นในการจัดการศึกษาทั้งการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการแสวงหาทรัพยากรการประสานงานการประเมินผลรวมถึงข้อกำหนดระเบียบและวิธีการในสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างเกิดประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อสถานศึกษา